

**T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

OSMANLI KONUT ÇALIŞMALARININ SORUNSALLARI

Hatice AKGÜL

**Danışman
Dr. Öğr. Üyesi H. Gökçen ÖZKAYA**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
MİMARLIK ANABİLİM DALI
ISPARTA - 2019**

© 2019 [Hatice AKGÜL]

TEZ ONAYI

Hatice AKGÜL tarafından hazırlanan " Osmanlı Konut Çalışmalarında Karşılaşılan Sorunsallar" adlı tez çalışması aşağıdaki jüri üyeleri önünde Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı'nda YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak başarı ile savunulmuştur.

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi H. Gökçen ÖZKAYA
Süleyman Demirel Üniversitesi

Jüri Üyesi

Dr. Öğr. Üyesi Seda Şimşek TOLACI
Süleyman Demirel Üniversitesi

Jüri Üyesi

Dr. Öğr. Üyesi Aysun Aydın ÖKSÜZ
Karadeniz Teknik Üniversitesi

Enstitü Müdürü

Doç. Dr. Şule Sultan UĞUR

.....

TAAHHÜTNAME

Bu tezin akademik ve etik kurallara uygun olarak yazıldığını ve kullanılan tüm literatür bilgilerinin referans gösterilerek tezde yer aldığını beyan ederim.

Hatice AKGÜL

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
İÇİNDEKİLER.....	i
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
TEŞEKKÜR.....	vi
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	vii
1. GİRİŞ.....	1
2. KAYNAK ÖZETLERİ.....	5
3. OSMANLI KONUT ÇALIŞMALARINDA KARŞILAŞILAN SORUNSALLAR	12
3.1. Osmanlı Konut Çalışmalarında Sınıflandırılmalı Yaklaşımlar ve Karşılaşılan Sorunsallar	12
3.1.1. Osmanlı konut çalışmalarında tipolojik yaklaşım.....	12
3.1.1.1. Türk evi kavramının inşası	15
3.1.1.2. Sedat Hakkı Eldem'le başlayan tipolojik çalışmalar.....	20
3.1.2. Osmanlı konut çalışmalarında kantitatif yaklaşımlar	25
3.2. Osmanlı Konutlarını Arşivlerdeki Belgeler Üzerinden Okumanın Doğurduğu Sorunsallar	30
3.2.1. Osmanlı arşivlerinin konut çalışmaları üzerindeki katkıları.....	30
3.2.2. Osmanlı konutlarında kullanılan terimlerin kaynaklara göre dönemlere göre anlamlarının farklılaşmasıyla ortaya çıkan sorunsallar	31
3.2.3. Osmanlıca belgelerin transkripsiyonlarında/çevirilerinde karşılaşılan sorunsallar	39
4. ARAŞTIRMA BULGULARI VE TARTIŞMA	43
4.1. Osmanlı Konut Çalışmalarında Sınıflandırılmalı yaklaşımların Potansiyelleri ve Sınırlılıkları	44
4.2. Osmanlı Konutlarının Arşivlerdeki Yazılı Kaynaklar Üzerinden Okumanın Doğurduğu Terminolojik Sorunsallar	49
5. SONUÇ VE ÖNERİLER	51
KAYNAKLAR	55
ÖZGEÇMİŞ.....	60

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

OSMANLI KONUT ÇALIŞMALARININ SORUNSALLARI

Hatice AKGÜL

Süleyman Demirel Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Mimarlık Anabilim Dalı

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi H. Gökçen ÖZKAYA

Türkiye’de konutu ele alan akademik çalışmalar incelendiğinde, Osmanlı dönemi konut ve barınma kültürüne ilişkin çalışmaların çoğunluğunun tipoloji oluşturma ve geleneksel konut türlerinin analizlerinin yapılmasına yönelik çalışmalar olduğu görülmektedir. Malzeme olarak mevcut yapıları kullanan bu çalışmaların temelinde ise Türk evi kavramının inşası ve bu kavram üzerinden yapılan tipolojik sınıflandırma yer almaktadır. Özellikle Sedad Hakkı Eldem ile birlikte Türk evi kavramının inşa sürecinin tamamlanmasıyla birlikte, bu kavramı baz alan çok sayıda çalışma yapılmıştır. Bunun yanı sıra, Osmanlı’nın 19. Yüzyıl öncesine odaklanarak konutları, arşivlerdeki belgeler üzerinden inceleyen çalışmalar da mevcuttur. Bu çalışmalarda da Osmanlı’nın farklı dönemlerindeki barınma tarihine yeni bir yaklaşım olarak kantitatif analize dayalı sınıflandırma yöntemi kullanılmaktadır. Kullanılan her iki yöntemin de potansiyelleri olduğu kadar sınırlılıkları da mevcuttur. Bu tez kapsamında hem tipolojik Türk Evi sınıflandırmasının, hem de kantitatif incelemelerin sınırlılıkları ve sorunsalları eleştirel bir bakış açısıyla ortaya konmuştur.

Tez kapsamında ele alınan bir diğer konu ise, arşivlerdeki belgeler üzerinden konutları incelemenin doğurduğu sorunsallardır. Günümüze ulaşabilen Osmanlı evlerinin çoğunluğunun 19. ve 20. yüzyıl başlarına ait olması nedeniyle 19. yüzyıl öncesine ait konutlar için arşivlerdeki yazılı belgelere başvurulması gerekmektedir. Dolayısıyla, arşiv belgelerine dayanarak yapılan akademik çalışmaların da farklı bir malzeme olarak ele alınması ve bir sorunsal olarak tartışılması gerekir. Çünkü bu belgelerin türlerine, dönemlerine ve kayıt altına alındıkları bölgelere göre terimlerin çeşitlilik gösterdiği ve anlamsal analizlerde bu belgeleri kullanan araştırmacıların da bu bağlamda ciddi bir terminoloji sorunsalı ile karşılaştıklarını söylemek gerekir. Ayrıca, Osmanlıca arşiv belgelerinin okunması ve tahlil edilmesi sırasında karşılaşılan güçlükler de önemli bir sorunsal oluşturmaktadır.

Bu tez çalışması da, Osmanlı konut çalışmalarında sık kullanılan yöntem ve yaklaşımlarla birlikte, arşivdeki belgeler üzerinden konutları incelemenin doğurduğu bütün bu sorunsalları tartışmaya açar.

Anahtar Kelimeler: Türk Evi, Tipoloji, Kantitatif Analiz, Osmanlı, Terminoloji

2018, 60 sayfa

ABSTRACT

M.Sc. Thesis

PROBLEMATICS OF THE OTTOMAN HOUSING STUDIES

Hatice AKGÜL

**Süleyman Demirel University
Graduate School of Natural and Applied Sciences
Department of Architecture**

Supervisor: Asst. Prof. Dr. H. Gökçen ÖZKAYA

When the academic literature that addresses housing in Turkey reviewed most of the studies about Ottoman Empire housing and shelter culture are about constructing typology and analyzing traditional housing types. These studies that uses current constructions as a material based on building the term of Turkish house and typological classification about the term. Especially when building the Turkish house term is finalized with Sedad Hakkı Eldem, the number of studies that addresses the term is increased. In addition to this there are studies investigate Ottoman housing before 19 century thorough the archive documents. In these studies, the classification method based on quantitative analysis is used as a new approach to the history of housing in different periods of the Ottoman Empire. Both methods have potentials as well as limitations. Within the scope of this thesis, the limitations and problematic of both typological Turkish housing classification and quantitative investigations are presented with a critical point of view.

Another matter in hand within the scope of the thesis is the problematic caused by examining the houses through the documents in the archives. Due to the fact that the majority of the Ottoman houses that extant are belong to the early 19th and 20th century, written documents in the archives should be examined for houses that is before 19th century. Therefore, academic studies based on archive documents should be considered as a different materials and discussed as a problematic. It is important to note that the terms vary according to the types, periods and regions of these documents and that researchers who use these documents in semantic analyzes also face a serious terminology problem in this context. Moreover, the difficulties encountered during the reading and analyzing of the Ottoman archives constitute an important problematic.

So this thesis opens up the methods and approaches commonly used in Ottoman housing studies together with the problematic that arise from the examination of the housing through the documents in the archive up for discussion.

Keywords: Turkish House, Typology, Quantitative Analysis, Ottoman Empire, Terminology

2018, 60 pages

TEŞEKKÜR

Tez çalışmam sırasında, daima güleryüzüyle beni dinleyen, yardımcı olan, en sıkıntılı olduğum anlarda bile benden desteğini esirgemeyen, tez çalışmamı kolaylaştıran değerli Danışman Hocam Dr. Öğr. Üyesi H. Gökçen ÖZKAYA'ya teşekkürlerimi sunarım.

1130-YL-05 No`lu Proje ile tezimi maddi olarak destekleyen Süleyman Demirel Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Yönetim Birimi Başkanlığı'na teşekkür ederim.

Öğrenim hayatım boyunca her zaman arkamda olan, beni cesaretlendiren, koşulsuz desteklerini asla esirgemeyen anneme, babama ve kardeşime, bu tez vasıtasıyla sonsuz sevgi ve saygılarımı sunarım.

Hatice AKGÜL
ISPARTA, 2018

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

Bkz. Bakınız

İ.Ş.S. İstanbul Şerhiye Sicilleri

1. GİRİŞ

Bu tez çalışmasında, bugüne kadar yapılan Osmanlı konut çalışmaları incelenerek, bu çalışmalarda konutlara yönelik sınıflandırılmalı yaklaşımlar sonucu karşılaşılan sorunsallar ve Osmanlı konutlarını arşivlerdeki yazılı kaynaklar üzerinden okumanın doğurduğu terminolojik sorunsalların tespit edilmesi amaçlanmıştır.

Çalışmada yöntem olarak, öncelikle Osmanlı/ Türk evini konu alan çalışmalara dair literatür taraması yapılmıştır. Daha sonra tarama sonrasında elde edilen çalışmalar incelenerek bu tez konusunun başlığını oluşturmaya yönelik bir katkı oluşturulmuştur. Bu katkıda ele alınan maddeler, Osmanlı/ Türk evini baz alan çalışmalarda en yaygın olarak karşılaşılan sorunsalların incelenmesi ile oluşturulmuştur. Katkı, “Osmanlı Konut Çalışmalarında Sınıflandırılmalı Yaklaşımlar ve Karşılaşılan Sorunsallar” ve “Osmanlı Konutlarını Arşivlerdeki Belgeler Üzerinden Okumanın Doğurduğu Sorunsallar” olmak üzere iki başlık altında şekillenmiştir. Daha sonra her iki başlıkta kendi içinde alt başlıklara ayrılarak daha detaylı bir şekilde ele alınmıştır.

Türkiye’de yapılan akademik çalışmalar incelendiğinde, Osmanlı dönemi konut ve barınma kültürüne ilişkin çalışmaların büyük çoğunluğu tipoloji oluşturma ve geleneksel konut türlerinin analizlerinin yapılmasından oluşmaktadır.¹ Bu

¹ Geleneksel Anadolu- Türk evini konu alan pek çok akademik çalışma bulunmaktadır. Bu tarz çalışmalara örnek olarak bkz. Şahin, Ş., 2010. Ordu Geleneksel Evleri Üzerine Bir Araştırma. Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 208s, Trabzon.; Karakuş, Ü. C., 2008. Geleneksel Ahlat Evleri. Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 130s, Van.; Durgun, Y., 2006. Geleneksel Malatya Evleri Üzerine Bir İnceleme. Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 168s, Ankara.; Öztürk, D., 2011. Seydişehir Geleneksel Konut Mimarisi. Selçuk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans tezi, 218s, Konya.; Değer, G., 2012. Muğla Kent Merkezi Geleneksel Dokusunun Araştırılması: Muğla-Merkez, Ula ve Yeşilyurt Evlerinin Karşılaştırmalı Değerlendirilmesi. Dokuz Eylül Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 531s, İzmir.; Aygör, E., 2015. 19. Yüzyıl Sonu ve 20. Yüzyıl Başlarında Konya Evlerinin Mimari Gelişimi ve Değişimi. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 946s, Konya.; Akın, B., 2007. Ayvalık Evleri. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 213s, Çanakkale.; Alioğlu, E. F., 1989. Geleneksel Mardin Şehir Dokusu ve Evleri Üzerine Bir Deneme. İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri, Doktora Tezi, 185s, İstanbul.; Yünkül, A., 2005. Elazığ Evleri. Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 246s, Elazığ.; Apak, N. H., 2004. Geleneksel Türk Evi Planlamasında İklim Faktörü: Edirne Evleri ve Mardin Evleri ile İlgili Bir Karşılaştırma. Dokuz Eylül Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 102s,

tipoloji çalışmalarının başlangıcına bakıldığında da bunların “Türk Evi” kavramının inşa süreci ile ilişkili olduğu görülür. Türk evi kavramı, geleneksel konut mimarisi ile ilgili mevcut yapılar üzerinden yapılan tipolojik sınıflandırma çalışmalarında önemli bir yere sahiptir. Belli bir dönem boyunca tipolojiler başta plan olmak üzere, cephe düzenleri, kat sayıları, yapı malzemeleri, yapı sistemleri, pencere kapı oranları gibi fiziksel ve mimari özelliklerine göre sınıflandırma yapılarak oluşturulmuştur. Fakat evlerin nasıl kullanıldığı, evlerdeki kullanıcılar ve onların nasıl bir barınma kültürüne sahip oldukları, hangi kültürel öğeleri içerdiği, yaşam standartlarının neler olduğu gibi sorulara cevap verilmeksizin sadece fiziksel özellikler göz önüne alınarak evlerin idealize edilerek tipoloji oluşturulması eleştirilmeye başlanmış olup indirgemeci bir yaklaşım olarak görülmektedir. Ancak bu eleştirel durum, bu çalışmaların yaygın olduğu gerçeğini değiştirmez. Bu düşünceden hareketle çalışmanın birinci bölümünde Türk evi kavramının inşa edilme süreci ve gerekçeleriyle birlikte bu kavram üzerinden yapılan çalışmaların nasıl ele alındıkları ve sonuçlarının neler olduğu ayrıntılı bir şekilde ele alınacaktır.

Özellikle mimarlık tarihi alanında yapılan çalışmalarda, mimarların ve mimarlık tarihçilerinin kullandıkları başlıca malzemenin mimari yapının kendisi ile sınırlı kalması da sorunlu bir durum teşkil etmektedir. Geçmişe ışık tutması açısından yapılan bu alandaki çalışmaların büyük çoğunluğu mevcut yapılar üzerinden değerlendirmeler yapılarak belgelenmekte ve geçmiş bunlar üzerinden yapılan tipolojilerle tariflenmektedir. Osmanlı döneminin sadece mevcut yapılar

İzmir.; Badakol, S., 2003. Samsun Evlerinin Yapısal Özellikleri. Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 73s, Ankara.; Bıçak, Z., 2011. Sakarya İli Hendek İlçesinde Geleneksel Konut Mimarisi. Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 229s, Sakarya.; Koşan, D., 2011. Sakarya İli Geyve İlçesi Geleneksel Konut Mimarisi. Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 253s, Sakarya.; Azezli, G. B., 2009. 19. yy'da Osmanlı Konut Mimarisinde İç Mekan Kurgusunun Safranbolu Evleri Örneğinde İrdelenmesi. İstanbul Kültür Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 134s, İstanbul.; Özyılmaz, H., 2007. Diyarbakır geleneksel konut mimarisinde morfolojik analiz: Geleneksel konutların güncel kullanımda değerlendirilmesi. Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 325s, Ankara.; İlgün, Ş., 2007. Geleneksel Yozgat Evleri. Selçuk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 200s, Konya.; Boy, E. Ş., 2014. Merzifon evleri. Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 113s, Kayseri.; Erpek, C., 2008. Bozüyük'te Tarihi Türk Evlerinin Cephe Örnekleri. Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 119s, Eskişehir.

üzerinden incelenip, yazılı kaynakları göz ardı ederek çalışmak ciddi bir sorun meydana getirmektedir. Öncelikle bu türde bir yaklaşımla ortaya konan genel çıkarımların, köken belirleme çalışmalarının, artık ayakta olmayan yapıların hesaba katılmamaları sebebiyle eksik kalmış bir değerlendirme olduğu söylenebilir. Bunun yanı sıra saray, köşk, cami, kervansaray, han gibi anıtsal mimari ürünleri olarak adlandırılan yapılar için elimizde önemli ölçüde bilgi bulunmakta iken², Osmanlı dönemi sivil mimari yapılarının planları, yapım aşamaları gibi detaylı bilgilerine 20. yüzyıla kadar rastlamak pek mümkün olmamaktadır. Ancak Osmanlı konut tarihini ele alan farklı disiplinlerden araştırmacılar için, Vakfiyeler, Vakıf Tahrir Defterleri, Vakıf Muhasebe Kayıtları, Şerhiyye Sicilleri, Ahkâm Defterleri gibi kaynaklar bu alandaki boşluğu doldurmakta çok önemli bir rol almaktadırlar.³

Böylece tipolojik yaklaşımlar, Osmanlı konut araştırmacıları için bir sorunsal olarak değerlendirilmiş olacaktır. Ayrıca Osmanlı konut sorunsalı olarak ele alınacak diğer bir konu da mimari dille ilişkilidir. Örneğin, tarihsel süreç boyunca dilde kullanılan birçok kelimedede olduğu gibi mimari terimlerin anlamlarında zaman içerisinde değişiklikler yaşanmıştır. Bazı terimlerin 19. yüzyıla gelindiğinde, artık 16. yüzyıldan farklı bir anlamda kullanıldığı görülebilmektedir. Osmanlı konut yapısı türlerini tanımlayabilmemiz için öncelikle bu yapıları tanımlayan terimlerin anlamlarının açıklığa kavuşturulması gerekmektedir. Çalışmanın ikinci bölümünde de Osmanlı arşiv

² Osmanlı anıtsal yapılarını ele alan birçok eser bulunmaktadır. Bu tip çalışmalara örnekler için bkz. Kuban, D., 2016. Osmanlı Mimarisi. Yapı Endüstri Merkezi Yayınları, 720s, İstanbul. ; Arel, A., 1975. Onsekizinci Yüzyıl İstanbul Mimarisinde Batılılaşma Süreci. İTÜ Mimarlık Fakültesi, 176s, İstanbul. ; Uluengin, F., Uluengin, B., Uluengin, M. B., 2016. Osmanlı Anıt Mimarisinde Klasik Yapı Detayları. Yapı Endüstri Merkezi Yayınları, 550s, İstanbul.

³ Arşiv kaynakları kullanılarak Osmanlı toplumunun sosyal hayatının, barınma kültürünün ve konut tipolojisinin incelendiği pek çok akademik çalışma bulunmaktadır. Bu tip çalışmalara örnek olarak bkz. Faroqhi, S., 2014. Orta Halli Osmanlılar. Çev. Çalışkan, H. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 320s, İstanbul.; Güneç, Ö. F., 2014. XIX. Yüzyıl Mardin Barınma Kültürü 1837-1866. Erciyes Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 104s, Kayseri.; Halaç, H. H., 2010. Kütahya Şerhiye Sicil Defterlerine Göre Domestik Kültür, Barınma Koşulları ve Ev İç Mekanı Bileşenleri (1695- 1902). Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 614s, Eskişehir.; Özkaya, H. G., 2015. 18. Yüzyılda İstanbul Evleri Mimarlık, Rant, Konfor, Mahremiyet. İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, 284s, İstanbul.; Özyalvaç, Ş. P., 2015. İstanbul Konut Mimarisinde Lüks ve Konfor (18. Yüzyıl). Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 653s, İstanbul.

belgeleri üzerinden konut, barınma ve kent kültürüne dair yapılmış olan çalışmalarda bu bağlamda karşılaşılan sorunsallar ele alınacaktır.

2. KAYNAK ÖZETLERİ

Analiz aşamasında, kaynak oluşturması açısından geleneksel Türk ve Osmanlı evleri ile ilgili daha önce yapılmış akademik çalışmalar, makaleler, kitaplar, internet siteleri incelenerek, bu çalışmalar üzerinden konut sorunsalı değerlendirilmeye çalışılacaktır.

Bu konuda yapılan akademik çalışmalarla ve önemli mimarlık tarihçilerinin katkılarıyla literatürde önemli boşluklar doldurulmuştur. Bu çalışma iki bölüme ayrılarak hazırlanmıştır. Birinci bölümde, Osmanlı konut çalışmalarında sınıflandırılmalı yaklaşımlar ve sorunsalları ele alınmıştır. Tipoloji oluşturarak sınıflandırılan konutlara ilişkin akademik çalışmalar daha çok günümüzde mevcut olan yapılar üzerinden ele alınarak hazırlanmıştır. Kantitatif veriler üzerinden yapılan çalışmalar ise yazılı kaynakları malzeme olarak kullanır. Her iki yaklaşımda da evler sınıflandırılarak anlaşılmaya çalışılmıştır. Bu nedenle genellemeye gidilerek idealize etme yönünde bir tehlike vardır. İkinci bölümde de faydalanılan akademik çalışmaların ana malzemeleri Osmanlı arşivlerinde yer alan belgeler olup konutları belgeler üzerinden okumanın doğurduğu sorunsallar ele alınmıştır. Her iki bölümdeki çalışmaları örneklendirerek açıklamakta yarar vardır.

“Türk Evi” araştırmacılığının önemli bir ismi olan Celal Esat Arseven, Türk evi kavramından ilk kez söz eden isimdir. Arseven, ulusal olarak gördüğü bütün sivil mimari yapıları tarihselleştirmek için “ Türk evi” tanımını kullanmıştır. Türk Evi kavramının öncüsü olarak kabul edilen Arseven (1928), kitabında İstanbul ve Bursa’nın Türk Evi’nin en olgun ve klasik örneklerine sahip olduğunu söyler. Onunla ortaya atılan Türk evi kavramının esas olarak inşa edilme süreci Sedat Hakkı Eldem ile tamamlanmıştır. Sedat Hakkı Eldem’in konutları bu kavram üzerinden plan tiplerine göre ele aldığı çalışmaları literatüre hâkim olmuş, etkisini hala sürdüren çalışmalar arasındadır. Onun

ardından Erdem Aksoy, Önder Küçükerman, Metin Sözen gibi araştırmacılar da bu kavram üzerinde durmuş ve bu alanda çalışmalar yapmışlardır.⁴

Kuban da Eldem'den farklı olarak İstanbul'da bulunan evler üzerine değil de Anadolu'da bulunan Türk evini konu edinmiş ve bu evleri "Türk Hayatlı Evi" olarak literatüre kazandırmıştır. Kitabında "Hayatlı Ev" ifadesini açıklamış ve geçmişten günümüze Türklerin Anadolu'ya yerleşmelerini, Türk evinin kökenlerini ve göçer çadırı ile Türk evinin ilişkisini anlatmıştır.

Türk evinin kökeninin "göçebe" Türk gelenekleriyle bağlantılı olduğunu dile getiren bir başka görüş de Önder Küçükerman'a aittir. Küçükerman (1996), "Türk evi"nin biçimlenmesinde en kayda değer unsur olarak göçebe toplum yaşamından yerleşik hayata geçiş süresi boyunca değişen toplum yapısını göstermektedir.⁵ Örneğin Küçükerman (1996) "Kendi Mekânının Arayışı İçinde Türk Evi" adlı eserinde kavramın nasıl ortaya çıktığından bahsetmektedir ve Türk evinin mekânsal öğelerini detaylı bir şekilde anlatmaktadır.

Bu kavramsal inşa süreci diğer başka araştırmacılarla sürdürülmüş ve günümüze kadar geleneksel konutlara ilişkin pek çok çalışma bu kavramsal altyapıya dayandırılmıştır. Öte yandan bu kavramı eleştirel bir boyutta ele alan çalışmalar da vardır. Örneğin Sarıalioğlu (2008), *Historiyografik Bir Sorunsal Olarak "Türk Evi" (1928-1995)* adlı yüksek lisans tezinde, "Batılılaşma/modernleşme" kavramlarının mimarlıkta bir kimlik bunalımına yol açtığı

⁴Türk evini konu alan oldukça fazla çalışma bulunmaktadır. Yukarıda verilen eserler dışında örnek olarak; Soygeniş, M., 1995. *Ondokuzuncu Yüzyılda İstanbul Evinin Mekansal Değişimi ve Nedenlerinin Değerlendirilmesi*. İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 135s, İstanbul.; Kahraman, B.,1997. *Geleneksel Türk Evi Odasında Ahşap İç Mimari Elemanlar*. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 150s, İstanbul.; Osmanoğlu, F., 2001. *Geleneksel Türk Evlerinde Kullanılan Unsurların Çağdaş Mimariye Yansıması*. Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 52s, Van.; Erdoğan, E., 2007. *Türk evinin "Öteki" Ekseninde Geleneksel Çin Evi İle Karşılaştırılması*. Selçuk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 180s, Konya.; Sızak, E., 2007. *Konut Tasarımına Frank Lloyd Wright'ın Yaklaşımı ve Geleneksel Türk Evi*. Anadolu Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 122s, Eskişehir.; Coşkun, M. E., 2013. *Türk Evlerinde Yapı Malzemeleri ve Yapım Teknikleri*. Haliç Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisan Tezi, 180si, İstanbul. tezleri verilebilir.

⁵ (...) *Türk odasının biçimlenmesi, toplumun yaşantısındaki genel kavramların biçimlenmesi şeklinde oluşmuştur.*" (Küçükerman, Ö., 1996, *Kendi Mekânının Arayışı İçinde Türk Evi*, Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu, İstanbul.)

dönemlerde, Erken Cumhuriyet dönemi aydınlarının zihinlerindeki “Türk Evi” kavramının nasıl inşa edildiğini anlatmaya çalışmıştır. 1928-1995 tarihleri arasında yazılmış, Türkiye’deki erken vernaküler konutları konu alan metinlerin yapısını analiz etmiştir. Seçmiş olduğu metinlerde, “Türk Evi” olarak adlandırılan kavramın ortaya çıkmasının arka planında yatan nedenlerin neler olduğunu incelemiştir. Bu konuyla doğrudan ilişkili olan “ Türk Tarih Tezi” sorununu ve “ Milli Mimari Semineri” gibi önemli kronolojik çalışmaları ortaya koymuştur. Vernaküler mimarlığın Cumhuriyet içerisinde ne şekilde yer aldığı, erken Cumhuriyet dönemi aydınlarının milliyetçilikle ilgili düşünceleri, milliyetçiliği nerede aradıkları gibi sorunsalları farklı bir bakış açısıyla ele almıştır.

Farklı disiplinlerden bu kavramın inşa sürecine bakan çalışmalar da önemlidir. Bertram’ın çalışması bu bağlamdaki çalışmalara örnek olarak verilebilir. Bertram (2012) “Türk Evini Hayal Etmek – Eve Dair Kolektif Düşler” adlı eserinde Türk evini dönemin şiir, hikâye ve roman gibi edebi metinler üzerinden incelemiştir. Evin mimari yapısından çok ev kavramının insanın hafızasında, hayal gücünde ne şekilde yer ettiğine değinmektedir.⁶ Bertram günümüzde ‘Türk Evi’ olarak adlandırılan evin aslında Osmanlı şehir mekânı içerisinde bir yeri olduğunu, ancak Türkiye Cumhuriyeti dönemine uygun bir yapı türü olarak işlevini devam ettiremeyen bir ev olduğunu söylemektedir bu eserinde.

Konut çalışmalarını bir sorunsal olarak ele alan çalışmalardan da söz edilebilir. Bu anlamda erken bir örnek olarak Ayda Arel’in çalışması gösterilebilir. Arel (1982) “Osmanlı Konut Geleneğinde Tarihsel Sorunlar” kitabında Türkiye’nin geleneksel konut mimarisi sorunsalını ele alır, belli başlı bazı sorular üzerinden konut mimarisi ile ilgili üretilen savların doğruluklarının araştırılmasını amaçlamıştır. Osmanlı konut geleneğinin nasıl oluştuğu, oluşumu

⁶ Bertram bu çalışmasının amacı ile ilgili olarak şöyle söylemektedir: “*Bu evler, ortak bir üslubu temsil etmekteydi, fakat bu kitap onların mimarî varlığıyla ilgili değil, Türkiye tarihindeki bir dönüm noktasında şiirsel olarak nasıl hayal edildikleriyle ve evlerin şiirsel etkisini yaratıp anlamış insanlarla ilgili. Bir üst düzeyde bu kitap ev kavramının hafızamızda ve hayal gücümüzde ne denli güçlü bir şekilde ikamet ettiğine ve dolayısıyla nasıl da kişisel ve müşterek kimliklerimizi şekillendiren bir ilham perisine dönüştüğüne değiniyor (s.19).*”

üzerinde rol oynayan etmenlerin neler olduğu, mimarlık tarihi bağlamındaki yeri, Osmanlı toplum yapısının Osmanlı evindeki yansımalarının neler olduğu gibi sorunlar üzerinde durmuştur. Bu konunun bugün yeniden ele alınması ve gelinen noktada konut çalışmalarının irdelenip yeniden değerlendirilmesi önemli gözükmektedir. Bu tez çalışmasının amacı da budur.

Öte yandan 19. yüzyıl öncesi sivil konut mimarisine dair çalışmalar da yapılmaktadır. Söz konusu dönemden öncesinde örnek olarak gösterilebilecek yapıların günümüze kadar ulaşamamaları sebebiyle bu dönemlere ait konut mimarisini, barınma kültürünü ve yaşam koşullarını doğrudan belgeleme olanağımız bulunamadığından son yıllarda yazılı kaynaklara yönelen çalışmalara değinmek gerekir. Çalışmalarla birlikte Osmanlı arşivlerinde bulunan belgeler sayesinde günümüzde mevcut olmayan konutlara dair bilgilere ulaşılabilmektedir.

Tanyeli (1996), Osmanlı konut mimarisine ve barınma kültürüne ilişkin araştırmaların ağırlıklı olarak tipolojik, morfogenetik irdelemeler ve nadir olarak da anlamsal analizler biçiminde gerçekleştirilmesinin Osmanlı kültür coğrafyasında uygulandığı zaman, özellikle 19. Yüzyıldan öncesine doğru yapılan çalışmalarda ciddi anlamda sıkıntılarla karşılaşıldığından bahsetmektedir. Bu sıkıntılara çalışmanın 2. Bölümünde detaylı olarak yer verilecektir. Çünkü Tanyeli (1996), bu anlamda bir çalışmanın yapılabilmesi için gerekli olan veri grubunun yetersiz düzeyde olduğunu belirtmektedir.

Farklı disiplinlerden pek çok araştırmacı arşivdeki belgeler üzerinden yürüttükleri çalışmalar ile Osmanlı da barınma kültürü, toplumsal yaşam ve konut mimarisine dair önemli veriler ortaya çıkarmış bulunmaktadır. Faroqhi bunlardan biridir. Faroqhi (2014) "Orta Halli Osmanlılar" kitabında Ankara ve Kayseri'ye ait Kadı Sicillerini inceleyerek kantitatif bir çalışma üzerinden konutları sınıflandırmıştır. Kadı Sicillerinden ait olduğu bölgenin merkezi bir konumda olması ile konuta ait yaşam koşulları, ekonomik ve sosyolojik durumları ile ilgili oldukça detaylı bilgiler elde edilebildiğini söylemektedir. Faroqhi (2014), Kadı Sicillerine dayanarak kaleme almış olduğu

bu eserinde Osmanlı tarihi açısından önemli bir boşluğu doldurur. 17. Yüzyıl Ankara ve Kayseri'sine ait analizler sonucu somut verilere dayanarak, Osmanlı'da farklı dini inanışa sahip insanların kent dokusundaki yerleri, zengin ve yoksul mahallerin sokakları, konakları ve sıradan halkın evleri, Osmanlı Devleti'nin bünyesindeki farklı etnik kökenli grupların birbirleriyle olan ilişkilerinin ne zaman çatırdamaya başladığı gibi çok önemli sorulara cevaplar aramaktadır. Bu eserde, önceden yapılmış akademik çalışmaların sadece günümüzde mevcut olan evleri incelediklerini ifade ederek bu durumu eleştirmektedir. Değerlendirmelerinin sonucunda Osmanlı tarihi açısından önemli olan bazı soruların spekülasyona yol açmadan tartışılabilmesini amaçlamıştır.

Ayrıca Suraiya Faroqhi ve Christoph K. Neumann'ın (2006) editörlüğünü yaptığı, Osmanlı arşiv belgeleri doğrultusunda Osmanlı yeme-içme ve barınma kültürünün incelendiği Soframız Nur Hanemiz Mamur kitabı da önemli çalışmaları bünyesinde bulundurmaktadır. Bu eser içerisinde Stefanos Yerasimos, 16. yüzyıl İstanbul'undaki 13 nahiyeye ait muhasebe kayıtları, vakıf tahrir defterleri, konut satış hüccetleri ve vakfiye belgelerini analiz ederek yapmış olduğu çalışmada, bu dönemdeki İstanbul evlerinin yapısal ve mekânsal özellikleri ile ilgili genel ve bölgesel tipoloji tespitinde bulunmuştur. Aynı eserde, Uğur Tanyeli de Vakıf Tahrir Defterleri'ni ve İstanbul, Edirne, Bursa terekelerini analiz etmiştir. Bu belgelere dayanarak 16. yüzyıl ortalarında İstanbul evlerindeki işlevsel mekânları ve Osmanlı'da kullanılan ev eşyalarını lüks ve konforu yansıtan özellikleri bağlamında tarihsel gelişim süreci farklı dönemlerle karşılaştırmalı olarak incelemiştir.

Bu örneklerdeki gibi pek çok Osmanlı belgesi barınma ve kent kültürüne dair önemli bilgiler sunmaktadır. Ve bu belgelerin ışığında yapılan çalışmalardan biri de Hicran Hanım Halaç'ın "Kütahya Şeriye Sicil Defterlerine Göre Domestik Kültür, Barınma Koşulları ve Ev İç Mekânı Bileşenleri (1695- 1902)" başlıklı doktora tezidir. Halaç (2010), Şeriyye Sicilleri vasıtasıyla Kütahya'daki gündelik yaşamı incelemiştir. Dinsel kökene göre hayatın akışı, çeşitlenmiş komşuluk ilişkileri, kadınların sosyal hayattaki rolleri, mahallelerdeki mülklerin

yoğunluğunu irdeleşmiş ve konut stoğunun tipolojik değerlendirmelerini yapmıştır. Bu çalışma ile Halaç (2010), Kütahya kentindeki hayatın değerlendirilmesi üzerinden diğer Anadolu kentlerine emsal oluşturabilecek bir altyapı hazırladığını belirtir.

Turan Açık (2010) ise bir diğer Anadolu kenti olan Trabzon ile ilgili olarak, Şeriyeye sicilleri üzerinden bir çalışma yapmıştır. 18. Yüzyılda genellikle ailelerin ikamet mahalli olan evler üzerinden Trabzon toplumunun bu dönemdeki yaşam koşulları hakkında tespitlerde bulunmuştur. Kendisi, Şeriyeye Sicillerinin Osmanlı konut çalışmalarındaki yerinin önemine dikkat çekmek amacıyla bu çalışmayı hazırladığını söyler.

Arşiv belgeleri arasında Şeriyeye Sicilleri dışında Vakfiyeler de, Osmanlı konut çalışmaları için kullanılmış önemli belgelerdir. Juliette Dumas (2010), vakfiyelere dayandırarak hazırlamış olduğu “Hücreden Saray’a: 15-18. Yüzyıllarda Osmanlı Konutları” adlı makalesinde 15. ve 18. yüzyıllar arasındaki Osmanlı kentsel konutlarını toplumsal ve ekonomik dönüşümler bağlamında ele almıştır.

Ömer Faruk Güneç (2014) de, Osmanlı belgeleri üzerinden bir Anadolu kenti olan Mardin’in barınma kültürü üzerine bir yüksek lisans tezi hazırlamıştır. Şeriyeye Sicillerinde yer alan mülk satışlarından elde etmiş olduğu veriler doğrultusunda Mardin kenti özelinde, kent morfolojisi, barınma kültürü, maddi kültür, mekân özelinde çevreyle veya yaşamla bireyin kurduğu ilişkileri aydınlatmayı amaçlamıştır.

Osmanlı belgeleri içerisinde Ahkam Defterleri de konut yaşamı ve barınma kültürü bağlamında oldukça önemli veriler içermektedir. Özkaya(2011), Ahkam Defterleri içerisindeki istibdal hükümlerini incelediği “18. Yüzyılda İstanbul Evleri”⁷ adlı kitabında barınma ve kent kültürüne dair önemli tespitlerde bulunmuştur. Dönemin üst- orta sınıf kentlilerinin evleri üzerinde yapmış olduğu kantitatif analizler ve değerlendirmeler sonucunda ve elde ettiği

⁷ H. Gökçen Özkaya’nın doktora tezi 2015 yılında kitaplaştırılarak yayınlanmıştır.

istatistiki verilere dayalı bu çalışması ile evlerin mekan bileşenleri ve düzenleri, mahremiyet standartları gibi pek çok konuda değerlendirmeler ortaya koymuştur.

Bugüne ulaşmış mevcut yapılar üzerinden yapılan çalışmalar da, Osmanlı yazılı kaynaklarına dayandırılarak evleri inceleyen çalışmalar da birbirinden farklı tabloları ortaya koyarak literatürde önemli yer tutar. Akademik literatürde yer alan bu çalışmaların detaylı bir şekilde incelenip, analiz edilerek bir sorunsal haline getirilmesi ve bu sorunsalın yeniden ve yeniden tartışmaya açılması önemlidir. Bu çalışmanın hedefi de bu tartışmayı başlatmak olacaktır.

3. OSMANLI KONUT ÇALIŞMALARINDA KARŞILAŞILAN SORUNSALLAR

3.1. Osmanlı Konut Çalışmalarına Sınıflandırmalı Yaklaşımlar ve Karşılaşılan Sorunsallar

Akademik çalışmalar içerisinde genellikle Osmanlı konutlarına dair mekansal tipoloji oluşturmaya yönelik sınıflandırmalar yapılmaktadır. Ancak son zamanlarda yapılan çalışmalarda tipolojik sınıflandırmaların dışında konutların sayısal analizleri ve analizler sonucu elde edilen istatistiki veriler doğrultusunda kantitatif sınıflandırmalar da yeni bir yaklaşım olarak göze çarpmaktadır. Bu bölümde hem tipolojik içerikli hem de sayısal analizlere dayalı sınıflandırma ele alınacak ve tartışmaya açılacaktır.

3.1.1. Osmanlı Konut Çalışmalarında Tipolojik Yaklaşım

Bu zamana kadar mevcut olan Osmanlı konut çalışmalarının önemli kısmında belirli bir tipoloji çeşidi oluşturulmaya çalışılmıştır. Akademik çalışmalar sırasında tipoloji oluşturmak büyük bir kolaylık sağlamanın yanında bir takım sorunsallara da neden olmaktadır.

Tip kelimesi, “model, matriks, izlenim, işaret, kalıp, baskı, rölyef figürü, orjinal biçim” anlamlarına gelen Yunanca “typos” ve “şekil, imge, biçim, tür” anlamlarına gelen “typuss” kelimelerinden gelmektedir. “Tipoloji” sözcüğünün Yunanca logos kelimesinden gelen soneki “oloji” ise “söylem, yöntem, kuram ya da bilim” anlamına gelir. Yani tipoloji biçimleri bilimleme açıklama yöntemidir. Mimarlıkta ise tip ve tipoloji genellikle okul, hastane, konut gibi kullanımları aynı olan binalar için kullanılmaktadır (Güleç, 2013).

Konut yapıları, plan özellikleri, cephe düzeni, yapı malzemeleri gibi birçok bakımdan birbirleriyle fiziksel olarak benzer özellikler gösterebilir. Bu fiziksel benzerliklerin, dikkat çekecek kadar belirgin olmaları mümkündür. Fakat, bu benzerliklerin ön plana çıkarılmasıyla birlikte, çeşitliliği görmeyerek tekdüze bir şekilde yapıların sınıflandırılmaya kalkışılması tartışılması gereken bir problem

teşkil eder. Foucault, yapılan bir gruplandırmanın, daha taslakları çıkartılır çıkartılmaz bozulduğunu, çünkü onları destekleyen kimlik alanının ne kadar dar olursa olsun, gene de istikrarlı olamayacak kadar geniş olduğunu söyler (Paköz, 2016). Foucault (2006) bu konuyu Borges'in bir metninden alıntı yaparak örnekler. "Bir Çin ansiklopedisinde hayvanların sınıflandırılması şu şekildedir: a) İmparatora ait olanlar, b) içi saman doldurulmuş olanlar, c) evcilleştirilmiş olanlar, d) süt domuzları, e) denizkızları, f) masalsı hayvanlar, g) başıboş köpekler, h) bu tasnifin içinde yer alanlar, i) deli gibi çırpınanlar, j) sayılamayacak kadar çok olanlar, k) devetüyünden çok ince bir fırçayla resmedilenler, l) vesaire, m) testiye kırmış olanlar, n) uzaktan sineğe benzeyenler" (Paköz, 2016). Çin ansiklopedisinde hayvanlar için yapılan bu sınıflandırmaya bakarak, sınıflandırmaların ne ölçüde yapıldıklarını gözlemlemek oldukça önemlidir.

Tipolojik sınıflandırma geleneksel konut yapılarının birbirlerine olan fiziksel benzerliklerinin ortaya çıkarılması için kullanılmaktadır. Belirli bazı kriterlere dayandırılarak evler değerlendirilmekte ve sınıflandırılmaktadır. Türk Mimarlık tarihi alanını incelediğimizde, belirli bir tipoloji oluşturmak için yapılmış bu sınıflandırmaların başlangıcının "Türk Evi" kavramsallaştırması olduğunu görmekteyiz. Türk evi kavramının kullanımının mutlaklığını sorguladığımızda yapılan tipolojilerin de tartışmaya açılması gerektiği açıktır. Tamamen farklı zamanlar içerisinde, farklı bireylerin, değişik hayatlar yaşadığı, oldukça geniş bir alana yayılmış olan sayısız konutun hepsinin neredeyse birbirlerine tıpatıp benzer özelliklere sahip olduğunu ifade eden analizler bu kavramsallaştırma ve tipolojik sınıflandırma yöntemi aracılığıyla yapılabilmektedir. "Türk Evi" olarak kategorize edilen bu evler bu sayede ortaya çıkmıştır. Yere, iklime, plan özelliklerine, kat sayısına, yapı malzemesine, cephe düzenine, yapı sistemi gibi bir çok fiziksel benzerlikler göz önüne alınarak evler sınıflandırılmışlardır. Örneğin Eldem (1954), Türk evini plan özellikleri bakımından; sofasız, dış sofalı, iç sofalı, orta sofalı diye bir sınıflandırma yaparak incelemiştir (Eldem, 1954). Bu analizinde, evlerin sadece kat planlarını göz önünde tutmuştur. Bu şekilde yapılarak ayrıntıların göz ardı edildiği, esas olanın kat olarak kabul edildiği görülmektedir. Ancak bu sınıflandırma içerisinde herhangi bir konut grubunu

ele aldığımızda, bu gruptaki evlerin hepsinin aynı özelliklere sahip olmadıkları görülmektedir. Yapılan bu sınıflandırma ile birlikte, konutların ortak özelliklerinden sadece biri, onların birbirlerinin aynısıymış gibi görülmesine ve birbirleri arasındaki diğer farklılıkların göz ardı edilmesine yol açmaktadır.

Mimarlık alanında Geleneksel Konut Mimarisini inceleyen oldukça fazla çalışma bulunmaktadır. Bunların çoğunluğu da sınıflandırmalar ve tipoloji çalışmalarına dayanmaktadır. Örneğin, "Geleneksel Sapanca evleri dıştan içe doğru sokak, bahçe, sofa, oda sıralamasına göre planlanmıştır", "Safranbolu evleri orta sofalı plan tipine sahiptir", "Konya evleri genelde bir hayat veya bahçe ile birlikte planlanmıştır" gibi tanımlamalar, konut yapılarını birbirlerinin aynısı olarak kabul eden bir sınıflandırma sonucu ortaya koyulmuştur (Ekşi, 2011; Kuşcu, 2006). Bunlara benzer örnekleri çoğaltmak mümkün. Şu an mevcut çalışmalarda bu türden sınıflandırmalar aynen aktarılmaya devam etmektedir. Ancak sınıflandırmaların sorgulanması gerekmektedir, yapılan sınıflandırmalarda tarihsellik göz önüne alınmaması ve bu kalıplar dışına çıkılamaması yol açmıştır.

Geleneksel Türk konutlarının analizine dayalı bu akademik çalışmaların hazırlanmaları esnasında ilk olarak geleneksel Türk evinin incelendiği görülmektedir. "Türk evi" kavramının ortaya çıkışı, Türk evinin tarihsel süreç içerisindeki gelişimi, plan tipleri, konutu oluşturan mekâna dair fiziksel özelliklerinin ve bu mekânları oluşturan mimari öğelerin incelenmeleri gibi bölümler yer almaktadır. Akademik literatür içerisinde yer alan geleneksel Anadolu/ Türk evi ile ilgili araştırmaların büyük çoğunluğu genellikle belli bir bölgenin konut mimarisinin özelliklerini açıklamaya dayalı çalışmalar olup tipolojiler üzerinden geleneksel konut türlerinin analizlerini yaparlar.⁸ Erpek, C., Bozüyük'te Tarihi Türk Evlerinin Cephe Örnekleri. Yüksek Lisans Tezi; Uşma, G., 2018. Geleneksel Van Evlerinin Mimari Özellikleri. Yıldız Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, s185, İstanbul.;

⁸Bkz. Bu tip çalışmaların bazılarında bu okumanın giriş bölümünde değinilmiştir.

3.1.1.1. Türk Evi Kavramının İnşası

Bu bölümde “Türk Evi” kavramı konusunda yapılan araştırmalar incelenmiştir. Bu incelemeler sonucunda Türk Evi kavramına farklı metotlarla yaklaşım olduğu ve çok farklı görüşler ortaya çıktığı görülmüştür. Bazı araştırmacılar bu evlere Türk evi yerine Osmanlı evi demeyi tercih etmiştir (Arel, 1982). Bazı akademik çalışmalarda “Osmanlı Evi”, “Anadolu Evi” gibi farklı adlarla nitelense de aynı fiziksel ve kültürel bileşenler geleneksel evi açıklamak için kullanılmıştır. Bunun için mekânsal düzen ilişkileri, kültür ya da iklim ve malzeme gibi bileşenler belirlenmiş bir ortak tanıma hizmet etmiştir (Tuztaşı & Aşkun, 2013). Fakat bu farklılıklar ne olursa olsun, Türk evlerinin belirli kültürel değerler bütününe bağlı kalınarak yapıldığı görülmektedir.

Türk Evi olarak adlandırılan Türkiye’deki geleneksel konut mimarisini ele alan akademik çalışmaların amacı, geleneksel konut mimarisinin temeli olan evin fiziki bileşenlerini bir bütünlük içerisinde analiz ederek, geçmişten gelen bu deneyimin günümüze ne ölçüde yansıdığını ve gelecekte bundan nasıl faydalanılabileceğini bulmak olarak açıklanabilir.

Mimarlık tarih yazımında Osmanlı tarihi boyunca inşa edilen konut yapılarının çeşitliliği ve çoğulluğu neredeyse yok sayılarak, Türkiye’de 19. yüzyılda ortaya çıkmış bazı yapı tipolojileri Osmanlı’nın bütün dönemlerinin ve bölgelerinin barınma kültürüne aitmiş gibi değerlendirilir. Genel olarak “Türk Evi” kavramı, bazı akademik çalışmalarda “Osmanlı Evi”, “Anadolu Evi” gibi farklı adlarla nitelenseler de aynı fiziksel ve kültürel bileşenlere sahip olan geleneksel evi açıklamak için kullanılmışlardır.

Cumhuriyet döneminden önce Türk evi kavramının kullanıldığına dair elimizde herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Bu alandan söz eden ilk çalışmaların 1925 yılında ortaya koyulmaya başlandığı bilinmekte olsa da “Türk evi” terimi üzerinden yapılan sınıflandırmalar o dönemde henüz ortaya çıkmamıştır.

Erken Cumhuriyet döneminde Türk evi adı altında milli bir kategori ortaya çıkarılmıştır. Bu şekilde evleri olağan konut çeşitliliğini ulusal bir mimari kategorinin tekilliği içinde eritmek mümkün olabilmiştir. Nitekim, 1960'lı yıllardan sonra yazılmış metinlerde ve çalışmalarda görüleceği gibi, artık Türk evi kavramının inşası tamamlanmış ve mutlaklığı kabul edilmiş durumdadır.

Cumhuriyet'in kurulmasıyla birlikte milli kimlik arayışları hızlanmış ve Avrupa'daki toplumlarda olduğu gibi etnik tarihçiliğe dayalı bir anlayış benimsenmiştir. Benimsenen bu anlayış doğrultusunda önemli bir değişim projesi başlamıştır. Ülkenin kendi siyasi kültürünün üslubunu yansıtmak şeklinde seçkin ve otoriter bir şekilde hareket edilmiştir (Saralioğlu, 2008). Dönemin tarihçileri Türk kimliğini ön planda tutarak çalışmalar yapmışlardır. Bu çalışmalarda "Milli" kavramı çok büyük önem arz etmektedir ve milliyetçilik idealinin güçlenmesine yönelik adımlar atılmıştır. Milliyetçilik ideolojisine sahip ulusalcılık hareketi etkilerini 1940'ların sonuna kadar sürdürmüştür. Saralioğlu (2008), Türkiye'deki ulusalcılığın kaynağının Batı mimarisindeki ulusalcılıktan farklı olduğunu söyler. Türkiye'de sadece mimarlık alanında değil, kültür ve sanat alanlarında da aynı kaynağın kullanıldığını belirtir. Halk müziği, halk edebiyatı, halk mimarlığı kavramları da bu dönemde ortaya çıkmıştır. Türkiye sınırları haricindeki bölgelerde yer alan ev tipolojisi için de "Türk Evi" kavramının kullanılmasının arkasında bu ideolojik görüş bulunmaktadır (Saralioğlu, 2008). Kültür ve sanat dallarında alanlarının önemli isimleri bu ideoloji doğrultusunda Anadolu'da çalışmalarını sürdürürlerken, mimarlık alanında da Sedat Hakkı Eldem İstanbul'da Milli Mimari Seminerleri'ni başlatmıştır. Eldem, Türk evi kavramı üzerinden çalışmalarını yürütmüştür. Türk kültürünü betimleyerek, Türklüğe ait bir ev ideolojisini gütmüştür. Bu şekilde Türk evi, milliyetçilik temellerine dayandırılarak mimarlık tarih yazımı alanına girmiştir. Aynı şekilde Kuban da milliyetçilik temeline dayandırarak Türk evinin tarihsel bir gerçek olduğunu söylemektedir. Kuban, "*Türkçe konuşan, belirgin kültürel nitelikleri ile İmparatorluk içindeki diğer halklardan ayrılan insanların, Orta Çağlardan başlayarak yaşadığı bir Türkiye var ise, Türk evi de vardır*" demektedir (Kuban, 1999).

Bertram (2012), Türk Evi terimin ilk olarak Hamdullah Suphi'nin 1912'de yapmış olduğu konuşmalarda geçtiğini söylemektedir (Bertram, 2012). Tanyeli (1999), Türk sanat ve mimarlık tarihçiliği alanında Arseven'in ilk kez 1928 tarihli Türk San'atı adlı eserinde "Türk Evi" terimi kullandığından bahsetmektedir (Tanyeli, 1999). İsimlendirme ulusalcılıktan gelmektedir. Arseven, ulusal olarak görülen bütün mimari yapıları tarihselleştirmeye çalıştığı için bu isimlendirmeyi kullanmıştır. Ancak bu kavramın esas olarak ortaya çıkış süreci Sedat Hakkı Eldem tarafından tamamlanmıştır. Eldem, Türk kültürünü betimleyerek, Türklüğe ait bir ev yapımı olgusunu tahayyül etmiştir. Osmanlı coğrafyası içinde yer alan, birbirinden farklı özelliklere sahip evleri bazı niteliklerine göre kategorize ederek Türk Evi kavramını ortaya koymuştur. Dolayısıyla Türkiye'deki en erken "Türk Evi" metinleri Arseven ile başlatılmış, 1928-1950 aralığında üretilmişlerdir. Erken Cumhuriyet Döneminde "Türk Evi" milli bir kavram halini almıştır.

Türk Evi kavramının ortaya çıkmasının öncüsü olan Arseven (1928), Türk evinin en klasik ve olgun formunun İstanbul ve Bursa'da olduğunu belirtir. İstanbul ve çevresinde bulunan evleri İstanbul harici diğer bölgelerde yer alan evlerle karşılaştırarak, Türk evinin İstanbul ve çevresinde geliştiğini ve diğer bölgelerdekilerin buradan türediğini söyler (Arseven, 1928). Tanyeli (1999), Arseven'in Türk evi kavramını oluştururken yaşayan bir mimariyi tarihselleştirmeye çalışmasından kaynaklanan bir sorunla karşılaşmış olduğunu belirtmektedir. Arseven'in mevcut malzemeyi tarihsel hale getirebilmek için onu ilk olarak yok olmuş, artık kullanılmayan bir mimari rutin olarak tanımladığını ifade etmektedir. Arseven, o yıllarda halen güncelliğini koruyan geleneksel konut mimarisini çoktan ölmüş bir gelenek gibi anlatarak tarihselleştirmektedir (Saralioğlu, 2008).

"Türk Evi" denildiği zaman akla ilk olarak belirli bir fiziksel formdan ve yapısal bileşenlerden oluşan belirli bir kültürel alt yapıya sahip bir yapı türü gelmektedir. Ancak "Türk Evi" teriminin bu konut türüne ait teknik bir ifade

olmadığı, tarihselci ve belirli bir ideoloji sonucu ortaya çıkmış olduğunu artık bugün yapılan çalışmalar aracılığıyla söylemek mümkün olmaktadır⁹.

Arseven Türk evinin tarihçesini İstanbul fethine dayandırmıştır. Arseven'in kendisinden sonra gelen tarihçiler ise Türk evinin tarihçesini konut mimarisine dair oldukça az bir bilgiye sahip olunan Selçuklu dönemine kadar geriye götürürler. Dolayısıyla Tanyeli'nin deyişiyle Arseven bu konuda daha temkinli davranmaktadır (Tanyeli, 1999).

Geleneksel "Türk Evi" araştırmacılığının en yetkin isimlerinden olan Sedat Hakkı Eldem ise Türk Evi'ni; eski Osmanlı Devleti'nin sınırları içinde Rumeli ve Anadolu bölgelerinde oluşmuş ve 500 sene kadar devam etmiş, kendi özellikleriyle belirginleşmiş bir ev tipi olarak tanımlamıştır. Osmanlı evinin, farklı ve bölgesel gelişmeler geçirmesine rağmen temelini Türk uygarlığı, yaşam ve ev kültürüne dayandığını söyler (Eldem, 1954).

Erdem Aksoy, Türk evinin kökeninin Türklerin göçebe olmalarıyla ilişkili olduğunu savunur. Aksoy (1983), Türk konut yapısının mekân dizilimini göçebe Türklerin oba yerleşimine dayandırmaktadır. Çadırların arasında kalan orta alanı ana öge olarak kabul eder. İklim şartlarının ve yapımda kullanılan malzemenin yapı tasarımı üzerinde önemli bir yere sahip olduğunu belirtir. Torosların güneyinden, Anadolu'nun kuzeybatısına kadar devam eden bir hat üzerinde yer alan evlerin, Anadolu'nun üç ana iklim bölgesinin özelliklerini yansıttığını savunur (Aksoy, 1983).

Önder Küçükerman da (1996) büyük ölçüde Erdem Aksoy'un görüşlerine katılır. Türklerin göçebe bir yaşam sürmeleri sebebiyle, göçebe yaşamın gerektirmiş olduğu kolaylığı sağlaması açısından tercih edilen çadırı kullanmalarından bahseder. Çadırdan odaya doğru geliştirilmiş bir iç düzenin olduğundan

⁹ Son dönemlerde giderek artan sayıda Türk evi kavramının ideolojik bir temele dayandığını ve mutlaklığını sorgulayan akademik çalışmalar yürütülmektedir. Bunlara örnek olarak; Ceren Sarılioğlu'nun "Historiyografik Bir Sorunsal Olarak: Türk Evi (1928-1995)" başlıklı doktora tezi, Aslıhan Ece Paköz'ün "Vernaküler ve Bağlantılı Kavramlar Kapsamında Türkiye'de Mimarlık" başlıklı doktora tezi gibi örnekler verilebilir.

bahsetmektedir. Anadolu geleneksel evinde temel ilkenin oba düzenine dayandığını söyler (Küçükerman, 1996).

Ayda Arel (1982), geleneksel konut mimarisinde belli bir tarihe kadar asıl ev olarak nitelenen mekanın tipolojik olarak üst kat, fevkani ev olduğunu söyler. Bu durumu da göçer Türklerin taşıdığı Orta Asya geleneğinin uzantısı olarak fevkâni evin, Osmanlı ev kavramı ile ilişkili olduğunu belirtir. Geleneksel konut mimarisinde Osmanlı ev tipolojisinin temel bileşenin oda olduğunu, bunun da göçer çadırının işlevsel ve mekânsal özellikleriyle aynı olmasından ve üste alınan oturma katının işlevsel olarak geçirdiği değişim süreci sonunda ortaya çıkan bir ürün olduğunu belirtmektedir (Arel, 1982).

Türkiye’de birçok mimarlık tarihçisi ve sanat tarihçisi, asırlarca farklı birçok kültürün içerisinde barındığı, oldukça geniş bir coğrafyaya hakim olan kültürler topluluğunun barınma ve toplumsal yaşamını, sanki ortak tek bir kültürmüşçesine anlatmaktadır. Ve bu düşüncenin sonucu olarak kültürlerle ait konut yapılarının bir çatı altında toplanılarak tek bir eve indirgenmesi, yapılan sınıflandırmalar sonucunda olmuştur. Bu tarz tipolojik sınıflandırmalar yaparken göz ardı edilen unsurların olması, birtakım sorunsalların oluşmasına yol açmıştır. Örneğin, evlerin sadece planları göz önünde bulundurularak sınıflandırıldıklarında, sınıflandırılan evler işlevsel bakımdan incelenmeyecek, sofalı ya da sofasız olarak sınıflandırıldıklarında bu sofaların hangi işlevde kullanıldıkları ya da hangi evde hangi farklı amaçlarla kullanıldıkları sorgulanmayacaktır. Aslında bu durum, sadece çizim üzerinden iki boyutlu olarak ele alınan evleri toplumsal yaşamdan da koparmaktadır. Evlerin tümü ortak payda etrafında birleştirilerek ele alındığı takdirde ortaya çıkan bir diğer sorun da, sadece bir doğru sonucun var olduğu yanılısamasıdır. En doğru mimari çözümlemenin elde edildiği ve diğerlerinin bu çözümlemeden çoğaltılarak uygulandığı yanılısamasının kabul görmesi, vernaküler mimaride en nihai ve en doğru çözümlemenin elde edildiği sonucunu ortaya koyarak ideal evler oluşturmaktadır.

3.1.1.2. Sedat Hakkı Eldem'le Başlayan Tipolojik Çalışmalar

Sedat Hakkı Eldem 1936 yılında “Milli Mimari Semineri”ni başlatmıştır. Eldem, hocalık yaptığı süre boyunca Milli Mimari Seminerine çok büyük önem göstermiştir ve Devlet Güzel Sanatlar Akademisi’nde Eldem’in Milli Mimari Semineri’ne öğrencileri ciddi bir katılımında bulunmuşlardır. O dönemlerdeki adıyla İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi’nden mezun olanlar daha sonra 1950’lerden itibaren İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi’nde Türk evini ele alan detaylı tezler hazırlamışlardır (Sarıalioğlu, 2008). Bu tezlere örnek olarak, Celile Berk’in “Konya Evleri” (1950), Necibe Çakıroğlu’nun “Kayseri Evleri” (1951), Doğan Erginbaş’ın “Diyarbakır Evleri” (1952), Lami Eser’in “Kütahya Evleri” (1954) verilebilir. Önder Küçükerman (1985), Cengiz Bektaş (2014) ve Doğan Kuban (1995) gibi birçok önemli araştırmacı da Türk evi ve geleneksel evleri konu alan akademik çalışmalar yapmışlardır (Küçükerman, 1985), (Cengiz, 2014), (Kuban, 1995). Günümüzde halen Türk evini baz alarak hazırlanan çalışmalar bu araştırmacıların yaptıkları doğrultusunda yapılmaya devam etmektedir.

“Türk Evi”, “Osmanlı Evi”, “Geleneksel Anadolu Evi” gibi tanımlamaların yapılmasının amacı, evler arasında ortak özelliklerin ön plana çıkarılması, farklılıklarının ve çeşitliliklerinin göz ardı edilmesiyle geleneksel konut kültürü oluşturmaya yönelik ortak bir ev tipolojisi meydana çıkarmaya çalışan bir ideolojik düşüncedir. Türk Evi kavramının nasıl ortaya çıktığı bir önceki bölümde ele alınmıştır. Bu bölümde de geleneksel konut kültürü ve Türk evi konularını baz alan çalışmalarda “Türk evi” kavramı üzerinden tipoloji oluşumu ve karşılaşılan sorunsallar ele alınacaktır.

Celal Esad Arseven’den itibaren araştırmacılar, Türkiye’deki geleneksel ev konusunu, “Türk evi” kavramı ile açıklamaya ve kültürel bir sorunsal üzerinden ele almaya çalışmışlardır. Kuban (2017), Türk evinin kökenlerine dair öne sürülen görüşlerin yeteri kadar eleştirel olmadığını ve kısıtlı gözlemlere dayanan analizler sonucu ortaya çıkarıldığını ifade etmektedir. Sedat Hakkı Eldem,

Erdem Aksoy, Önder Küçükerman gibi araştırmacılar, Türkiye'nin geleneksel konut mimarisini belirleyen tasarım anlayışının kültürel bir tercihe dayanarak yapıldığı görüşünü savunmuşlardır (Arel, 1982).

Eldem (1954), "Türk Evi Plan Tipleri" isimli yayınında ilk kez Türk evinin ortak özelliklerinden bahsetmiştir. Türk evinin ilk olarak Anadolu'da vücut bulduğunu ve daha sonra Osmanlı coğrafyasının geneline yayıldığını söylemektedir. 15. ve 16. yüzyıldan itibaren Türk evinin görülmeye başladığını, 17. ve 18. yüzyıllara gelindiğinde ise geniş bir coğrafyaya yayıldığını söyler. Eldem, Osmanlı coğrafyası içerisinde birbirinden yüzlerce kilometre uzaklıktaki ve birbirinden oldukça farklı koşullar altında inşa edilmiş olan evlerde dahi plan bazında ortak hatta aynı hususların bulunduğunu ilk kez dile getiren isimdir ve var olan Türk evi tiplerinin birbirleriyle yegâne ortak özelliklerinin plan tipleri olduğunu vurgulamaktadır (Arel, 1982).

Eldem (1954), Türk evini sofa/oda ilişkisi üzerinden analiz ederek, plan tiplerinde sofanın odak noktası olduğu bir sınıflandırma ortaya koymuştur. Bu sınıflandırma sonucu ortaya çıkan tipleri de coğrafi dağılımları açısından ve zaman içerisinde geçirdikleri yapısal değişimler üzerinden değerlendirmiştir. Evleri dört tip üzerinden incelemiştir. Sofasız plan tipi ile başlamış ve bu sınıflandırma içerisine giren evleri Türk evinin gelişim süreci içerisinde evin en basit hali olarak ifade etmiştir. Sofasız plan tipinden sonra sırasıyla dış sofalı, iç sofalı ve orta sofalı plan tipi olarak yapmış olduğu sınıflandırmayı Türk evinin gelişim sürecindeki nihai varış noktası olarak belirtmektedir. Bu plan tiplerinden hiçbirine uymayan evlerin de olduğunu, fakat bunların münferit yapılar olmalarından dolayı hesaba katılmadıklarını söylemektedir (Eldem, 1954).

Türk evi olarak adlandırılan evler, tipolojik sınıflandırma yöntemi ile birlikte iklime, plan özelliklerine, cephe düzenine, kat sayısına, yapı malzemesine, yapım sistemine ve hatta pencere kapı oranlarına kadar bir çok fiziksel ve mekansal özelliklerine göre sınıflandırılmışlardır.

Plan tipleri dışında, iklim ve malzemeye dayalı olarak Türk evi tipolojisi ortaya koyan çalışmalar da mevcuttur. Bölgesel olarak farklılıklar gösteren iklim ve malzeme, Türk evi'ni konu alan çalışmalarda ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Kuban (1982), Anadolu'yu vernaküler konut mimarlığı bakımından yedi bölgeye ayırarak Batı Anadolu evlerini Türk evinin gerçek temsilcisi olarak belirtmektedir. Kuban'ın bu ifadesini birçok akademisyen karşılaştırma veya genelleme ifadesi olarak kullanmıştır. Kuban'ın yapmış olduğu bu tespit sonrasında birçok araştırmacı, bu biçimsel ifadeden yola çıkarak evleri her şehir veya bölge için, (...) Evlerinin Anadolu Türk Evi İçerisindeki Yeri Ve Tarihsel Gelişimi gibi konu başlıkları altında ele almışlardır. Araştırmacılar, bu çalışmaları sırsında evler ideallaştırılmış tipoloji açısından kategorize edemedikleri takdirde, iklim ve malzeme açısından konuyu ele alarak farklı bir ev tipinin var olduğunu belirtmişlerdir (Tuztaşı, 2010). Tuztaşı bu durumu Haşim Karpuz'dan bir örnekle açıklamaktadır. Karpuz'un (1984), Türk İslâm Mesken Mimarisinde Erzurum Evleri isimli çalışmasında geleneksel evler için 1980'li yıllara kadar oluşmuş tipolojik ve biçimsel tanımlamalarla "Anadolu Türk Evi"ni, "Türk evi" başlığı altında ayrı bir başlıkla ele aldığı gene "Anadolu Türk Evi içerisinde Erzurum Evlerinin Yeri" başlığıyla bölgenin kendine has mekânsal farklılıklar gösteren evlerinin diğer tiplerden farklı bir tip oluşturduğunu vurgulamıştır. Karpuz'un çalışmasında, Erzurum evlerinin mevcut Türk evi tiplerinden farklılık gösterdiğini, mekansal ve yapısal bu farklılıklarında iklim malzeme gibi etmenlerin göz önünde bulundurulduğunu aktarır (Tuztaşı, 2010).

Geleneksel ev konusunu ele alan akademik çalışmaların çoğunluğu betimleme ve tanıtmaya yöneliktir. Bu çalışmalarda genellikle belli bir bölgenin, yerleşim yerinin konut mimarisinin özelliklerinin analiz edildiği görülür. Arseven'le başlayan Türkiye'nin geleneksel evlerini ifade eden Türk Evi kavramı, özellikle Sedat Hakkı Eldem'den sonra Erdem Aksoy, Doğan Kuban ve Önder küçükerman gibi yazarlarla birlikte kesin temellere oturmuştur. Türk evi kavramının kültürel bir temele dayandığını ifade eden bu isimler, geleneksel konut mimarisini genelgeçer ve belirleyici bir tasarım anlayışı ile

tanımlamışlardır (Arel, 1982). Bu isimlerden sonra pek çok araştırmacı Türk evini bölgesel olarak ele alan çalışmalara yönelmiştir.¹⁰

Erdem Aksoy (1963), “Ortamekan: Türk Sivil Mimarisinde Temel Kuruluş Prensipleri” başlıklı doktora tezinde Türk evinin kökeninin, Türklerin göçebe geçmişinden kaynaklandığını belirtmektedir. O da, Eldem’den farklı olarak sadece plan tiplerine bağlı olarak ele almaz Türk evi kavramını. İklim ve malzemenin plan tasarımı üzerinde önemli bir rol aldığını söylemektedir. Arel (1982), Aksoy’un sınıflandırma yaparken, Torosların güneyinden Anadolu’nun kuzeybatısına uzanan bir gelişme çizgisinde yer alan bütün plan tipolojilerinin, Anadolu’nun bellibaşlı üç iklim bölgesinin özelliklerini yansıttığını söylemektedir. Aksoy’un da aynı Eldem’in yaptığı gibi sınıflandırma yaparken ekonomik etkenleri, toplumsal katmanlaşma ile değişen değerlerin mimari tasarım üzerindeki etkilerini araştırmadığını belirtir (Arel, 1982).

Kuban (1982) Türk Evi’ni Geleneksel Türk ailesinin yaşam kültürü ve törelerine uygun şekil ve plan özellikleri gösteren, asırlarca Türk insanının gereksinimlerine cevap vermiş bir konut tipi olarak tanımlamaktadır. Anadolu’nun geleneksel konut mimarlığını inceleyen Kuban, Anadolu’yu yedi bölgeye ayırarak incelemiştir. Ve bu incelemelerinin sonucunda Türk Evi’nin gerçek temsilcilerinin Batı Anadolu’da olduğunu ifade etmiştir. İstanbul’u bu incelemelerin dışında tutmuştur. Başkentten uzaktaki ev geleneğinin, geleneksel konut mimarisine dair olan özelliklerinin daha az bozulmaya uğramasını da buna sebep olarak göstermektedir (Kuban, 1982).

Küçükerman (1996) da, bölgesel şartların geleneksel yapılar üzerinde doğrudan etkili olduğunu söylemektedir. O da geleneksel Türk evinin, dış etkenlerle temasının en az olduğu yer olarak ifade ettiği İç Anadolu bölgesince temsil edilebileceğini ifade etmektedir. Küçükerman sınıflandırmasını yapı

10 Bu çalışmalara örnek olarak; Çakıroğlu, N., 1951. Kayseri Evleri, İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, İstanbul.; Doğan Erginbaş’ın “Diyarbakır Evleri” (1952), Lami Eser’in “Kütahya Evleri” (1954) ; Eser, L., 1955. Kütahya Evleri. İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.; Günay, R., 1981. Geleneksel Safranbolu Evleri ve Oluşumu. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.; Kademoğlu, O., 1974. Güneybatı Anadolu’da Açık Sofalı Evler. Mimarlık, 5. çalışmaları verilebilir.

malzemelerine ve toplumsal sınıf farkından meydana geldiğini belirttiği oda sayısına dayandırmıştır (Küçükerman, 1996).

Belirli ortak niteliklerin kategorize edilerek yapıldığı tipolojik sınıflandırma yöntemi, akademik çalışmalar sırasında bazı kolaylıklar sağlasa da beraberinde karmaşık sorunsal da getirmektedir. Eldem'in plan tiplerine dayalı olarak yapmış olduğu bu sınıflandırmada yapılarda kullanılan malzemelerin ve kullanıcıların toplumsal, ekonomik, kültürel durumlarının hiçbir şekilde hesaba katılmadığı görülmektedir. Bu sınıflandırmasında köy, kent, taşra, zengin, fakir, müslüman, gayrimüslim gibi unsurları göz ardı ederek bir tipoloji üretmiştir. Bunlar, ondan sonra yapılan sınıflandırmalar da, evlerin iklim ve bölge üzerinden farklılaştığını kabul etmiş olsa da, yine yapılar farklı fiziksel ve mimari özellikler üzerinden evleri kullanıcıdan ve toplumsallığından bağımsız genel kategoriler etrafında incelemeye devam eder. Nasıl bir barınma kültürüne sahip bulunduğu, hangi kültürel öğeleri içerdiği, yaşam standartlarının neler olduğu gibi sorulara cevap verilmez. Sadece evleri, mimari, kartezyen mekânlar olarak değerlendirir ve ideal ev tipleri olarak geliştirmişlerdir. "Türk evi" adıyla ideolojik bir çerçevede kurgulanan kavramsallaştırma da, bu tipolojik yaklaşımlar da artık Osmanlı konut çalışmaları bağlamında bir sorunsal olarak ele alınma ve tartışılma noktasına gelmiştir. Günümüz çalışmaları içerisinde halen yaygın olsa da, bu düşüncelerle bir sonraki bölümde ele alınacak olan yeni yaklaşımlar, bu tartışmaların ardından ve farklı malzemelerle Osmanlı barınma tarihine yeni bir bakış kazandırmak için geliştirilmişlerdir.

3.1.2. Osmanlı Konut Çalışmalarında Kantitatif Yaklaşımlar

Konut mimarisini inceleyen çalışmaların büyük çoğunluğunu oluşturan ve eski evlerin günümüze kadar ayakta kalmış olanlarının incelendiği araştırmaların ardından çalışmanın bu bölümünde Osmanlı'nın farklı dönemlerindeki barınma tarihine yeni bir yaklaşım olarak bakan kantitatif incelemeler değerlendirilmiştir.

Bir önceki bölümde ele alınan tipoloji yöntemine dayanan sınıflandırmalarda evlerin fiziksel ortak özelliklerinin genelleştirilmesi söz konusudur. Birbirinden farklı zamanlarda, farklı insanların, farklı hayatlar yaşadığı evler için ortak özelliklerinin tespit edilmesinin yanında tamamen genelleme yapılarak bir yargıya varılması önemli bir sorun teşkil etmektedir. Çünkü her bir evin kendi karakteristik özelliklerinin olabileceği göz ardı edilmektedir.

Öte yandan anlamsal analiz çalışmaları ise daha az yapılmıştır. Uğur Tanyeli, “Klasik Dönem Osmanlı Metropolünde konutun Reel Tarihi: Bir Standart Saptama Denemesi” adlı makalesinde Osmanlı konutlarına dair araştırma yapılırken kolaycı bir yöntem olarak sınıflandırılma yapılmasının kısıtlayıcı olduğunu belirtmektedir. Çünkü sınıflandırma yapılırken yalnızca mevcut olan 19. yüzyıl yapılarına bakılmıştır ve bu sınıflandırmanın diğer yüzyıllar için de sanki hiç değişmeden her yer ve zaman için geçerli olduğu yanlışlamasını üretir. Yine aynı makalesinde Tanyeli, Osmanlı konutunun kategorize edilemeyecek yapılarının bulunduğunu ve genelde belge yetersizliği öne sürülerek daha detaylı sorgulamaların yapılmadığını belirtmekte ve eleştirmektedir.

19. yüzyıl öncesi yapılara olan erişimimiz sınırlıdır. Çünkü önceki dönemlerden günümüze kadar ulaşmış olan ev yok denecek kadar azdır. Özellikle saray yapıları gibi anıtsal yapı özellikleri dışında kalan sivil mimari yapıları için elimizde yeterli bilgi bulunmamaktadır. Sivil mimari yapılarının yaşam süreleri de kısa olmuştur. Dolayısıyla da günümüze kadar ulaşmamış olan evlerin üslubuna dair bilgiye ulaşmamız mevcut yapılar üzerinden pek mümkün olmamaktadır. Çünkü yıkılmış olan evlerin sahip oldukları üslup ve bu üsluba ait olan özellikler de kendisiyle birlikte yok olmuştur. Bu yapı türleri için elimizdeki kaynaklar ağırlıklı olarak yazılı metinlerdir. Özellikle Osmanlı arşivlerinde yer alan yazılı kaynaklar oldukça büyük bir önem arz etmektedirler. Arşivlerde yer alan Vakfiyeler, Vakıf Tahrir Defterleri, Vakıf Muhasebe Kayıtları, Şerhiye Sicilleri, Ahkâm Defterleri, Muhallefat Defterleri gibi belgeler sayesinde Osmanlı evi hakkında kısmen bilgi sahibi olabilmemiz mümkündür. Osmanlı konut çalışmaları için çok değerli bir hazine görevi gören yazılı arşiv kaynaklarında da yapıların dış görünüşleri, üslup özellikleri, yapı malzemeleri gibi görsel

değerlendirmeler sınırlı kalmaktadır. Öte yandan yazılı kaynakların çoğu bize evlere dair başka değerli veriler sunmaktadır. Bu belgeler sayesinde Osmanlı barınma kültürü ve ev içi yaşam ile ilgili bilgiler elde edilmektedir. Bu verilerle, kent dokusunun yoğunluğu, kent sakinlerinin sosyo ekonomik durumları ve etno-dinsel kökenlerine göre kent içindeki dağılımını, evlerin kıymetlerini, barınma koşullarını, evlerin mekansal düzenlemelerini anlamak mümkün olabilmektedir. Bu verilerin sayısal analizleri sonucunda kantitatif sınıflandırmalar yapılabilmekte, kent genelindeki barınma kültürüne genel çıkarımlarda bulunulabilmektedir. Ancak bunlar da sınırlı kalmaktadır. Belgelerin türlerine göre, mekan bileşenleri, fiziksel yapısı, mülkün bulunduğu yer, sahibi ve sahibinin toplum içinde konumu gibi önemli bilgiler elde edilebilirdi olsa da, mülkün nasıl kullanıldığını ve sosyal yaşam pratiklerinin neler olduğuna dair veri elde etmek, bu yazılı kaynaklardan konutların tekil olarak nasıl bir görünüme sahip olduğu, planimetrik özelliklerini anlamak da söz konusu değildi. Tüm bu tespitler, Osmanlı konut çalışmalarında olarak kullanılan kantitatif yaklaşımın doğurduğu sınırlılıklara işaret ederler.

Aslına bakılırsa, Osmanlı barınma tarihine ilişkin son yıllarda artan bu türden çalışmalar da, yeni bir sınıflandırma yöntemiyle karşı karşıya olduğumuz incelemelerdir. Elbette tarihsel çalışmalarda kullanılan her yöntemin bir sınırlılığı olduğu gibi, sayısal analize bağlı olarak yapılan değerlendirmelerin de bir sınırlılığa sahip olduğu söyleyenebilir. Bu yeni yöntem de bir yapıyı tüm yönleriyle görmemize yetmemektedir (Özkaya, 2018). Dolayısıyla bu yaklaşımları da bir sorunsal olarak değerlendirip ele almak önemlidir.

Bu çalışmalardan örneklerle devam etmek, durumu daha net olarak açıklamaya yarayacaktır. Stefanos Yerasimos, "16. Yüzyılda İstanbul Evleri" isimli makalesinde 1546, 1580 ve 1596 tarihli Vakıf Tahrir Defterlerini ve bunlara ek olarak Fatih Sultan Mehmet Külliyesi'nin vakfiyesini, Aya Sofya Camii'nin mufassal muhasebe defterlerini, arşivlerde özel mülklerle ilgili olarak bugüne kadar gelmiş satış belgelerini incelemiştir. İncelemiştir olduğu üç Vakıf Tahrir defterinden elde ettiği kantitatif verilerle, 16. yüzyıl İstanbul evi ile ilgili bir tipolojinin ana hatlarını çıkarmayı amaçlar. Bu belgeler doğrultusunda 16.

yüzyıl Osmanlı evi ile 18. yüzyıldan sonra rastlanan evlerin aynı olmadığı tespitini yapar (Yerasimos, 2006).

Benzer olarak Hicran Hanım Halaç (2010) da “Kütahya Şeriyeye Sicil Defterlerine Göre Domestik Kültür, Barınma Koşulları ve İç Mekan Bileşenleri (1695-1902)” başlıklı doktora tezinde, incelemiş olduğu şeriyeye sicillerine dayanarak yapmış olduğu analizler sonucunda Kütahya kentine dair konut tipolojisi oluşturmayı hedeflemiştir. İstanbul haricindeki bir orta ölçekteki Anadolu kentinin barınma koşulları, ev içi yaşamını, mekan ve eşya boyutunda gündelik hayatlarını mimari detaylar doğrultusunda incelemiştir. Halaç, incelemiş olduğu Kütahya'nın üç yüz yıllık döneminden elde ettiği konut tiplerini, aynı dönemdeki İstanbul ile karşılaştırarak iki kent arasındaki yapılaşmanın farklarından da bahseder (Halaç, 2010).

18. yüzyıl İstanbul'una ait Muhallefat defterlerini inceleyen Şükriye Pınar Özyalvaç (2015) ise buradan elde ettiği veriler doğrultusunda, Osmanlı terminolojisinde üst sınıfların konut tiplerini ele alarak, bu konutlara dair tipolojik bir analiz yapmıştır. İstatistikî verilerle İstanbul'daki konutların ne türde bir mekan organizasyonu sergilediğini, mekan içi konfor koşullarının neler olduğunu bulmaya çalışmıştır. Özyalvaç (2015), çalışmasında ele aldığı konut türlerinin, bu tez çalışmasının bir önceki bölümünde de değinildiği üzere idealize edilen Türk evi plan tipleri ile örtüşmediğini söylemektedir. Evlerin oldukça geniş ve kompleks yapılardan oluştuğunu, bu evlerin ortak bir tipoloji paydasında sınıflandırılmayacağını vurgulamaktadır. İncelemiş olduğu Muhallefat Defterlerinin, 18. Yüzyıl İstanbul'una dair lüks ve konfor nesnelere de içerdiğini söyler ve çalışmasında bunları da detaylı bir şekilde inceler.

Şeriyeye Sicilleri'ni inceleyerek, hem konut anlamında hem de Osmanlı dönemindeki toplumun günlük yaşamına dair çok değerli veriler elde eden isimlerden biri de Suraiya Faroqhi'dir. Faroqhi (2014), “Orta Halli Osmanlılar” isimli kitabında Ankara ve Kayseri evleri üzerine incelemiş olduğu sicillerden konuta dair tespitlerde bulunmuştur. 17. Yüzyılda Ankara ve Kayseri evlerindeki kapalı, yarı kapalı ve açık mekanları inceledikten sonra bunlardan

elde ettiği verilere dayanarak bu yapıları tiplerine göre sınıflandırmıştır. Faroqhi, mimarlık tarihçilerinin genel olarak binanın planının bilindiğini varsayarak bir tip oluşturduklarını, ancak bu tiplerin kendi çalışmaları açısından pek uygun olmadığını belirtir. Çünkü Kadı Sicillerindeki kayıtlarda evlerin planlarını çizmeye yetecek bilginin olmadığını söylemektedir. Bundan dolayı evleri sınıflandırabilmek için evlerde bulunan veya bulunmayan farklı kategorilerdeki odaları baz almıştır. Bu tarz bir sınıflandırmanın, plan bazında yapılan sınıflandırma kadar çok kullanılmasa da, farklı ev kategorileri ile farklı ev sahipleri ve farklı fiyat düzeyleri arasında ilişki kurulabilecek bir araştırma safhasına gelindiği takdirde oldukça yararlı olabileceği görüşündedir. Yine de Faroqhi bu tespitlerinde temkinlidir. Çünkü sicillerdeki verilerin yapı malzemeleri, dış görünümleri veya mimari dekorasyonları hakkında bilgi vermemesinden dolayı elde edilen verilerin sınırlı olduğunu söylemektedir. Bu çalışmasından yola çıkarak 18. yüzyılın sonları ile 19. yüzyılın başlarının ev mimarisini, Osmanlı Türk evi olarak genelleştirilmesi eğlimine karşı çıkmaktadır.

Tanyeli (2006), “Osmanlı Metropollerinde Evlerin Konfor ve Lüks Normları” başlıklı makalesinde, 16. yüzyıl ortalarındaki İstanbul vakıflarını kapsayan Vakıf Tahrir defterlerini kullanmıştır. O dönemde İstanbul’u oluşturan on üç nahiyeden, defterde yer alan beş nahiyeyi ve burada kayıtlı olan yaklaşık bin hane üzerinden “konfor” ve “lüks” kavramlarını ele alarak değerlendirmelerde bulunmuştur. Kayıtlardan elde edilen oda sayısına bağlı olarak, konutları mertebe-boyut analizine göre sınıflandırmıştır. Bu analizinin sonucu olarak, aile konutları ve belgelerde “odalar” ya da “hücerat” olarak geçen toplu konutlar olmak üzere konutları iki kategoriye ayırarak gruplandırmıştır. Tanyeli, bu çalışmada elde etmiş olduğu sayısal sonuçların defterdeki bazı belirsizlikler sebebiyle çok da güvenilir olmadığını söylemektedir. Buna sebep olarak, konutu tanımlayan terimlerde karşılaşılan terminolojik sıkıntıların olmasını göstermektedir. Bu nedenle çalışmasının, modern bir istatistik çalışması olarak görülmemesi gerektiğini; çalışmasında Osmanlı evinde, Osmanlı sakinlerinin konforlu yaşamalarını sağlayacak unsurların sayısını kabaca ortaya koyma hedefinde olduğunu vurgulamaktadır (Tanyeli, 2006).

Gökçen Akgün Özkaya ise “18. Yüzyılda İstanbul Evleri: Mimarlık, Rant, Konfor, Mahremiyet” başlıklı kitabında 18. Yüzyıl İstanbul evlerini Ahkam Defterleri üzerinden incelemiştir. Özellikle üst ve orta sınıf kentlilerin kiracı veya mülk sahibi olduğu evler üzerinde yapmış olduğu kantitatif analiz ve değerlendirmeleri sonucu 18. Yüzyıl ortalarında İstanbul kent genelinde, barınma ve yaşam koşullarını konutların sayısal verileri üzerinden anlamaya çalışır. Amacı tipoloji oluşturmaya yönelik bir tespit değildir (Özkaya, 2015). Özkaya (2018), başka bir yayınında 18. yüzyıl İstanbul’una ait beş evi tekil olarak inceleyerek, evlerin bütüncül olarak değerlendirilmesiyle varılan genel değerlendirmeler ve tekil olarak ele alındığında elde edilen sonuç arasındaki farkı ele almıştır. Özkaya, incelediği beş evin dahi birbirlerinden farklı karakterlere sahip olduğunu, her evdeki mekan bileşenlerinin değişiklikler gösterebildiğini, aynı bile olsa farklı kombinasyonlarla yeni anlamlara büründüklerini söylemektedir. Örneğin, sofanın bazı evlerde bulunurken, bazı evlerde geçişi sağlayan bir bileşen konumunda olduğunu, bazen de sadece dahiliyede yer aldığını söyler. Bu yüzden nasıl bir mekan olduğu bilinmemektedir. Daha önce bilindiği sanılan bu bileşenlerin çok farklı şekillere bürünebildiklerini, farklı anlamlara gelmelerinden dolayı anlamlandırmanın da zor olduğunu söylemektedir. Bundan dolayı eve dair mimari olsun olmasın bütün terimlerin tarihsel olduklarını, sürekli bir değişiklik gösterebildiklerinin unutulmamasını ve o zamanın tarihsel durumu göz önüne alınarak incelenmeleri gerektiğini belirtir (Özkaya, 2018).

Bütün bu araştırmacılar, mimarlık alanı bağlamında, Osmanlı konut ve barınma tarihinin 19. yy. öncesi dönemlerini, Osmanlı arşivlerindeki yazılı kaynaklar üzerinden anlamaya çalışırlar ve son yıllarda bu tür çalışmaların artmasıyla birlikte, Türk/ Osmanlı evine dair yapılmış olan tipolojik çalışmalar eleştirel bir bakış açısıyla ele alınarak yeniden değerlendirilmeye başlanmıştır. Daha önceki tipolojik çalışmalarda evler genellenerek tek tipe indirgenirken, yazılı kaynakların incelenmesi üzerinden yapılan bu çalışmalarda 19. yy. öncesi yüzyıllarda evlerin genelleme yapılamayacak kadar çok çeşitliliğe sahip olduğu görülmektedir. Böylesi bir çeşitliliğe sahipken, birçok faktörün gözardı edilerek

indirgemeci bir yaklaşımla genelleme yapmak beraberinde bazı sorunsallar doğurmaktadır. Evlerin benzer özellikleri olsa bile, her evin kendi tarihselliği, kendine has bir öyküsü, farklılıkları da vardır ve kantitatif değerlendirmeler de bu farklılıkları anlamaya yetmez. Dolayısıyla bu yöntemin potansiyelleri olduğu kadar sınırlı kaldığı noktalar da bulunmaktadır.

3.2. Osmanlı Konutlarını Arşivlerdeki Belgeler Üzerinden Okumanın Doğurduğu Sorunsallar

18. yüzyıl ve öncesine ait ayakta kalan Osmanlı konut yapısı örneğinin yok denecek kadar az olması sebebiyle bu dönemlere ait konutlara dair verilere arşivlerdeki çeşitli belgeler üzerinden ulaşılmaya çalışılır. Bu çalışmaların da belgeler ve dilden kaynaklanan sorunsalların değerlendirilmesi gerekir. Dolayısıyla bugüne ulaşabilmiş Osmanlı evi örnekleri ile erken dönemlere ait örnekler arasında benzerlikler olup olmadığı sorusu da tam olarak netliğe kavuşabilmiş değildir. Çalışmanın bu bölümünde bu bağlamda bir tartışma açılacaktır.

3.2.1. Osmanlı Arşivlerinin Konut Çalışmaları Üzerindeki Katkıları

Bugüne kadar Osmanlı konut mimarisi ve barınma kültürüne dair anlamsal analizlerin pek fazla yapılmadığı görülmektedir. Bu tarz analitik yaklaşımlar Osmanlı konut geleneğini ve her mimari üretim bölgesinin tarihsel sorunlarını kavrayabilmemiz için oldukça önemlidir (Tanyeli, 1996). Fakat 19. yüzyıldan öncesine ait yapılar için veri toplamak oldukça zordur. Sivil mimari yapı ürünleri, anıtsal yapı özelliklerine sahip olmadığından, yaşam süreleri kısa olmuştur. Hele ki 18. yüzyıl ve öncesine ait konut yapısı bulmak neredeyse mümkün değildir. Özellikle saray ölçeğinin dışında oluşan konutlar hakkında bilgi edinmek, onları görselleştirmek mevcut yapı örnekleri bulunmadığı için neredeyse imkânsız bir haldedir. Aynı zamanda Osmanlı barınma kültürü ve ev içi yaşamı hakkında da elimizde oldukça az sayıda yazılı ve görsel belgeler bulunmaktadır. Bu nedenle sivil mimari yapısı konutların nasıl kullanıldığını,

gündelik yaşamın konut kullanımına ne şekilde yansıdığını bilebilmemiz pek mümkün olmamaktadır. Bu yetersizlikler ve kısıtlılıklar gibi sebeplerden dolayı evler Türk konutu, Anadolu-Türk konutu, Osmanlı konutu ya da bölgesel olarak İstanbul evleri, Ankara evleri, Isparta evleri gibi yakıştırmalarla idealize etmeye gayret edilir. Bu da aslında son derece normal bir davranıştır. Daha kolay kavramak, daha anlaşılır kılmak adına, herkesçe bilinmeyen gerçekleri daha bilinir bir dille tanımlamaya çalışmak çok da insanidir. Korku veren ve anlaşılamayan bilinmezlikler, evcilleştirilerek daha anlaşılır hale getirilmeye çalışılır. Ancak, hiç de idealize edilmeye uygun olmayan sayısız Osmanlı evi belgeler üzerinden tarihin karanlıklarını aydınlatacağı günü beklemektedir. Bu nedenle mevcut yapı örneği bulunmayan dönemlere ait evlere dair yazılı metinler aracılığıyla bilgi edinmeye çalışmaktan başka bir çıkar yol bulunmamaktadır.

3.3. Osmanlı Konutlarında Kullanılan Terimlerin Kaynaklara Göre, Dönemlere Göre Anlamlarının Farklılaşmasıyla Ortaya Çıkan Sorunsallar

15. Yüzyılın ikinci yarısından 19. yüzyılın başına kadar olan süre içerisindeki konut yapılarına dair bilgilere Osmanlı arşivlerindeki belgeler sayesinde ulaşabilmekteyiz. Osmanlı'da barınma kültürü, saraydan hücreye kadar uzanan geniş bir konut çeşitliliğini kapsamaktadır. “Menzil, konak, oda, ev, beyt, hane, hücre, kasr, köşk, dam, mesken, yalı, sahilhane, yahudihane, dar, saray” gibi birçok terim bugünkü konut teriminin karşılığı olarak kullanılmıştır. Ancak anlamsal olarak analiz etmek zor ve karmaşıktır. Çünkü bu terimlerden bazıları birbirlerinin eş anlamlısı olarak aynı belge içerisinde birlikte kullanılabilirler gibi, farklı yapı tipini tanımladıkları da görülebilir. Anlamsal bir analiz için bu terimler üzerine düşünmek önemli ve anlamlıdır.

Konutu tarif eden bu terimler arasında en çok karşılaşılanı “menzil” terimidir. Menzil terimi için, yapılan çalışmalarda çeşitli tanımlamalar yapılmıştır. Sözlüklerde menzil terimi, “yollardaki konak yeri, ev, bir günlük yol, konak, mesafe, incek yer” olarak tanımlanır. (Devellioğlu, 2009). Genel olarak

araştırmacıların çoğu belgelerde geçen menzil teriminin “ev, konak” anlamıyla kullanıldığını belirtmektedirler. Yerasimos (2006) menzil teriminin evin bütününe ifade ettiğini, ancak 16. yüzyıl Vakıf Tahrir Defterleri içerisinde ender olarak geçtiğini, bu defterlerde daha çok hane ifadesinin kullanıldığını söylemektedir. Bu terimin çoğul haliyle “haneha” terimiyle sıkça karşılaşıldığını, bu sözcüklerin ikamete uygun odalar için kullanıldığını belirtmektedir (Yerasimos, 2006). Dumas (2010) da 15. ve 18. yüzyıllar arasını kapsayan vakfiyelerin incelemesinde menzili, tüm bir hane halkını aynı çatı altında barındırmayı amaçlayan bir bina ya da birbirinden ayrıık ama bir bütün oluşturacak şekilde yerleştirilmiş binalar grubu olarak tanımlamaktadır (Dumas, 2010). Göyünç (1996), mülk menzilin “sahip olunan ev” anlamına geldiğini, 17. yüzyıl ortalarında Edirne yakınlarındaki iki ev, iki ahır, bir fırın ve muhavvata denilen etrafı çevrili bir avlu içindeki yapılar topluluğunu ve aynı tarihlerde Edirne ve Bursa’da birçok yapıyı içeren çiftliklerin de bu terimle ifade edildiğini söylemiştir (Göyünç, 1996). Bunun yanında Özkaya (2011), 18. yüzyıl Ahkam defterlerini baz alarak yapmış olduğu çalışmada, menzilin Göyünç’ün ifade ettiğine benzer bir anlamda kullanılıyor olabileceğini söylemektedir. Bazı hükümlerde “büyük menzilin dahilinde (...) bir bab menzil” veya evin bölümlerinden dahiliye kısmının “dahiliye tabir olunur menzil” şeklinde tarif edildiği durumlardan da bahsetmektedir. Bu ifadeler sonucunda menzilin daha geniş bir anlamda kullanılmış olabileceğini, yani “sakin olunan yer” anlamına gelebileceğini söylemektedir (Özkaya, 2011). Ancak yine de “menzil” teriminin tam olarak ne anlama geldiği konusunda bir netlik bulunmadığını söyleyebiliriz.

Menzil teriminin birçok kaynakta konak teriminin karşılığı olarak kullanıldığı görölmektedir. Konak terimi sözlükte, 1. Büyük ve gösterişli ev, 2. Vali, kaymakam gibi yüksek dereceli devlet görevlilerinin resmi konutu, 3. Konakçı , 4. Araba veya hayvanla bir günde alınan yol, 5. Yolculukta geceyi geçirmek için inilen, konaklanan yer anlamlarına gelmektedir (TDK, 2011). Öte yandan Osmanlı belgelerinde geçen “konak” teriminin bugün kullandığımız manada kullanılmadığını belirtmek gerekmektedir. Konak teriminin konmak fiilinden türediği ve konaklamayı ifade ettiği, önceleri misafirhane, kervansaray, menzil, günün sonunda geceyi geçirmek üzere konaklanan bir günlük mesafe, daha

sonraları büyük ev, otel ve saray manasına geldiği söylenmektedir (Özyalvaç, 2015). D’Ohsson da konak teriminin daha çok belli bir statüye sahip olan kesimden kişilerin evleri için kullandığını söylemektedir. Gerçekten de Anadolu’da “Paşa konağı”, “Bey konağı” olarak adlandırılan konutlara sıkça rastlanmaktadır (Özyalvaç, 2015).

Tahrir Defterlerinde geçen ev, beyt, hane terimlerinin bugünkü dilde kullandığımız “oda” terimiyle aynı anlamda kullanıldığını ifade eden çalışmalar da mevcuttur. Yerasimos (2006), hane, beyt, oda, ev terimlerinin ikamete uygun odalar için kullanıldığını söyler. Risale-i Mimariyye’de de farsça bir sözcük olan hane teriminin oda anlamında kullanıldığı belirtilmiştir. Bunlara dayanarak beyt, hane, oda, hücre terimleri eş anlamlı sözcükler olarak gözükmektedir. Ancak kesin olarak oda anlamında kullanılmıştır demek pek de doğru bir ifade olmayacaktır. Çünkü ev, oda, hücre, hane terimlerinin küçük boyutlardaki konut birimi olduğunu söyleyen çalışmalar da mevcuttur. Örneğin Dumas (2010) vakfiyeler üzerinden yapmış olduğu çalışmasında en küçük konut birimi olarak hücrenin, küçük boyutlu, en temel ihtiyaçlar dışında ek tesisatı bulunmayan tek gözlü konut yapısı olduğunu söylemektedir. Genellikle vakfiyelerde, vakfın kurucusunun geliri vakfa devredilen çok sayıda hücrenin sahibi olduğundan veya bu kişinin dini eğitim amaçlı bir binayla birlikte bir derslik ve bunlara bağlı olarak belli sayıda hücreyi inşa ettirdiğinden bahseder. Din okullarında bulunan bu hücrelerin en fazla 10 m² lik tek tesisatı şömüne olan tek göz odalar olduğunu söylemektedir. Bu durumda “Hücre”, çoğul hali “hücerat” olan konut türü, Osmanlı barınma kültüründe en düşük seviyedeki konut birimi olarak adlandırılabilir. Kaynaklara göre bunlar, genellikle kiralanmak amacı taşıyan, büyük çoğunlukla tek katlı ve birbirinin aynısı olan konut gruplarıdır. Bu hücrelerde hangi kesimden insanların yaşadıkları da tam olarak bilinmemektedir. Dini amaçla yapılmış olan binalarda bu birimlerin eğitimine devam eden öğrencilere kiralandıkları görülmüştür. Ancak Tanyeli (1996) küçük bir kesimin hüceratı bekâr odaları olarak kullandığını söylemektedir. Ayrıca yeniçerilerin de bu hücrelerde kaldıkları bilinmektedir. Bunun yanında hüceratın kolektif bir aile barınağı olduğunu ve Osmanlı standartları içerisinde bir toplu konut türü olarak nitelendirilebileceğini de belirtmektedir. Musevi

nüfusunun önemli bir kesiminin de hücerat olarak adlandırılan vakıf odalarında kaldığını söylemektedir (Tanyeli, 1996). Musevi toplumunun üyelerinin toplu olarak yaşadıkları bu odalara yahudihane denmektedir.

Hücre, ev, oda terimleriyle aynı anlamı taşıdığı düşünülen bir diğer terim ise “hane”dir. Osmanlı’da kanunnamelerde hâne, “Emlâk kısmı satılsa, eğer hâne ve ger bağıdır” ifadesinde “ev”; “Dağda kestikleri odun için hânedan hâneye birer akçe alınır mış”; “Her hânedan birer nevgi yağ alalar” şeklindeki ibarelerde “vergi hânesi, vergi matrahı” anlamını taşır. Bunun yanı sıra Tahrir Defterlerinde çok sık rastlanan kelime “aile” karşılığı olarak kullanılmaktadır. İnalçık haneysi, bağımsız bir gelir kaynağı olan karı koca, ekonomik bağımsızlığa sahip aile olarak tanımlamaktadır. Özyalvaç (2015), 18. yüzyıl İstanbul’u için muhallefat defterlerini inceleyerek yapmış olduğu çalışmada en fazla hane terimine rastlandığını belirtmektedir. Buna karşılık istibdal kayıtlarını inceleyen Özkaya (2015) ve orta halli Osmanlıların terekelerini inceleyen Öztürk’ün çalışmalarında bu kaynaklarda hane terimine rastlanmadığı, daha çok menzil teriminin kullanıldığı belirtilmiştir. d’Ohsson (1980) ise kitabında şehirlilerin ikametgâhlarına “ev”, ileri gelenlerin oturduğu büyük ikametgâhlara ise “konak” veya “hane” denildiğini söylemektedir (d’Ohsson, 1980).

Osmanlı konutu terminolojisi içerisinde yer alan diğer bir terim de “yalı” dır. Yalı terimi günümüzde sözlükte “su kıyısında yapılmış büyük, görkemli ev” olarak tarif edilir (TDK, 2011). Osmanlı dönemindeki anlamı incelendiğinde de, çoğunlukla “yazın oturulmak üzere deniz, nehir gibi su kenarlarında inşa edilen konut, sahil evi” olarak tarif edilir. Eruz (2013), Haliç ile Boğaz kıyılarında 16. yüzyıldan 18. yüzyılın ortalarına kadar inşa edilmiş olan yalılardan söz eder. Hamadeh (2010), 18. yüzyıla birlikte konut terminolojisine yeni ifadelerin girdiğini belirtmektedir. Belgelerde geleneksel hasbahçe ve saraya ait bahçe ifadelerinin nadiren kullanıldığını belirtmektedir. Bunların yerine, Boğaz ve Haliç saraylarının “saray”, “sahilsarayı”, “sahilhane” veya “yalı” olarak tanımlandıklarını söylemektedir (Hamadeh, 2010). Eruz (2013), “sahilsaray” ve “sahilhane” kelimelerinin 19. yüzyıla kadar konak ve kasır kelimeleri ile eş anlamlı olarak kullanıldıklarını, sultan ve yakınları, saray erkânı ve zengin

tüccar sınıfı tarafından yaptırıldıklarını söylemektedir. Hanedan ve saray erkânının sahip olduklarına “sahilsaray”, diğerlerine “sahilhane (yalı)” denilebilir diyerek bir ayırım yapmaktadır. (Eruz, 2013)

Buraya kadar anlatılanlarda belgelerin türlerine, dönemlerine ve kayıt altına alındıkları bölgelere göre elde edilen bilgilerde terimlerin çeşitlilik gösterdikleri görülmektedir. Örneğin belgeleri dönemselsel olarak incelediğimizde, vakfiyelere dayanarak yapılan bir çalışmada bir konut yapısı olduğu bilinen “konak” teriminin 19. yüzyıl öncesinin İstanbul’una ait kaynaklarda bulunmadığı söylenmektedir (Dumas, 2010). Buna karşılık Muhallefat Defterleri esas alınarak yapılmış bir başka çalışmada ise 18. yüzyıl İstanbul’unda “konak” teriminin kullanıldığı görülmüştür (Özyalvaç, 2015). Bir başka örnekte ise İstanbul’a ait XVI. Yüzyıl Vakıf Tahrir Defterlerinde çok az rastlanan menzil teriminin, yine İstanbul’a ait 18. yüzyıl istibdal kayıtlarında sıkça kullanıldığı görülmektedir (Özkaya, 2010). Bahsedilen bu örneklerde aynı zamanda belgelerin türleri de farklılık göstermektedir. Aynı anda hem belgenin türü, hem de belgelerin kayıt tarihlerinin farklı olmasından, belgelerde geçen terimlerin kullanılışlarının hangi kriterlere göre değiştiğini kesin olarak bilebilmemiz mümkün olmamaktadır. Bunların yanında belgelerin kaydedildikleri bölgeler de terimlerin kullanımında fark oluşturmaktadır. Faroqhi (2014), “çardak” teriminden 16. ve 17. yüzyıla ait Kayseri Şerhiyye Sicillerinde Kayseri evlerinde bulunan “yarı açık mekân” olarak bahseder. Açık (2010) ise, Trabzon Şerhiyye Sicillerinde geçen “çardak” teriminin net olarak bir tanımını ortaya koyamamaktadır. Sicilde yer alan bir evin mekân tarifinde çardağın “fevkani” olarak geçtiğini belirtmektedir. Bu tariftten yola çıkarak çardağın üst katı da olabilen bir mimari öge veya üst katta olabileceği yorumunu yapmaktadır. Günümüzde modern verandalarda olduğu gibi bir çatısının olduğu ve çardağın bir çeşit kumaş veya kafesle örtülü olabileceğinden bahseder. Şenyurt (2014) Hatt-ı Hümayun belgelerinde geçen “çardak” teriminden, diğer iki örnekteki anlamından farklı bir şekilde bahseder. Bu terimin nöbetçi kulübesi veya daha güncel bir ifadeyle güvenlik noktası anlamına geldiğini söyler. Gümrüğün 15. yüzyılda Fatih Sultan Mehmet döneminde İstanbul’da çardak olarak ifade edildiğinden, “çardak” adıyla esnafa ve amirleri olan muhtesiplere, naiplere ait

olmak üzere bir daire yaptırıldığından bahseder. Yani çardağı bugünkü anlamından farklı bir tanıma sahip bir mekân olarak ifade etmektedir. Bu şekilde örnekleri daha da çoğaltmamız mümkündür. Arşiv belgelerinin, türleri, kayıt altına alındıkları dönemler kadar, kaydedildikleri bölgelerin farklı olması da terimlerin farklılıklarında ve anlamsal çeşitliliklerinde önemli bir rol oynamaktadır.

Bugün kullandığımız anlamda konut veya ev terimleri yerine Osmanlı'da "menzil, hücre, hane, beyt, oda, ev, konak, yalı" gibi birçok terim kullanılmıştır. Bu terimlerin yapılan araştırmalarda veya sözlüklerde farklı anlamlarda kullanıldıkları görülmüştür. Kullanım şekilleri dönemlere, toplumlara, belge türlerine ve hatta bölgelere göre farklılıklar göstermektedir. Bu nedenle bu belgeleri kullanan araştırmacılar ciddi bir terminoloji sorunu ile karşılaşmaktadır. Bu belgelerde geçen mimari terimlerin bazılarının bugün hala tam olarak ne anlama geldikleri tartışmalıdır. Bu terimlerden "konak, ev" gibi bazı terimler günümüzde de kullanılmakta iken diğer konut türleri yok olmuştur. Bu nedenle onları tahayyül etmek daha zor olmaktadır.

Yazılı kaynaklardan öğrenebildiğimiz kadarıyla 16. Ve 17. Yüzyılda İstanbul'da konut için çok sayıda terim kullanılmıştır. Tanyeli (1996), konutu tanımlayan ifadelerin anlam kaymasına uğrayarak kullanıldığını bu nedenle bir "kavram arkeolojisi"ne girilmesi zorunluluğundan bahsetmektedir. "Söz konusu etimolojik/semiyotik araştırmanın nesnesi olan terimlerin listesi oldukça uzundur. En ekonomik bir liste bile, hane, ev, menzil, beyt, zulle, sofa, hayat, cüneyne, gurfe, hücre, oda, serdap, muhavvata, muhavvata-i hariciye, muhavvata-i dâhiliye, mahtaba, tabaka, mutabbaka, tahtani-i ahar, çardak, çatma ev, dökme ev, içli ve dışlı ev gibi geniş bir kapsama sahip" diye yazar (Tanyeli, 1996).

Açık (2010) da makalesinde, Osmanlı arşiv belgelerinde geçen konut yapılarına ait fiziksel mekânların tanımını yapan terimlerin açıklamasında karşılaşılan sıkıntılara değinmektedir. Örneğin belgelerde tek katlı ve iki katlı olarak ifade edilmek istenilen evlerin, "fevkani ve tahtani" olarak ifade edildiği gibi "beyt-i

ulvi ve beyt-i süfli” olarak da belirtildiğini söylemektedir. Bu iki ifade biçiminin aralarında fark olup olmadığının kesin olarak söylenemeyeceğinden bahsetmektedir. Ancak yorum yapılarak bir tespitte bulunulabileceğini söylemektedir (Açık, 2010).

Arşivde yer alan siciller üzerinden bunun gibi birçok örnek vermek mümkündür. Örneğin beyt kelimesi “hane, ev, oda, mesken” gibi anlamlara sahiptir. Bu terimin hem ev, hem de oda anlamlarına gelmesi, belgelerdeki mekân tariflerinin açıklanmasında karışıklıklara sebep olmaktadır (Açık, 2010).

İstanbul 3 numaralı Şerhiyye Sicili’ndeki bir hükümde “muhavvata-i dâhiliyesi üç bâb beyti ve bir matbahı ve bir hamamı ve kenîfi ve muhavvata-i hâriciyesi bir büyük sofayı ve sofanın iki cânibinde birer odayı ve bir harâbe odayı ve bağçe ve kenîfi müştemil”¹¹ mülke ait tanımlamada beyt ve oda terimleri aynı anda kullanılmıştır. Buradan beyt ve oda kelimelerinin aynı anlamda kullanılıp kullanılmadıklarını anlamak mümkün olmamaktadır. Mülkün tarifinde dâhiliyesinde beyt terimini kullanırken, hariciyesinde oda terimini kullanmasına neyin yol açtığını anlayamıyoruz. Bu iki terimin aynı anda kullanılması ile farklı anlamlara sahip oldukları çıkarımı da yapılabilir. Bu farklılık, mekânın fiziksel özelliklerinin, boyutlarının farklılığından mı yoksa, mekânın içerisindeki herhangi bir donanım farklılığından mı kaynaklanmakta bilmek pek mümkün değildir.

Yine aynı sicilde “iki bâb ulvî evleri ve bir bâb fevkânî odayı ve bir fırını ve havlulu ve bir dut ağaçlı ve asmayı müştemil olan menzil”¹² şeklinde tariflenen evde de hem “ulvî” ve “fevkânî” hem de “ev” ve “oda” terimleri aynı anda kullanılmıştır. Hüküm içerisinde yer alan “ulvi” ve “fevkani” terimlerinin hangi anlamda kullanıldıklarını salt bu hükümden çıkarabilmemiz mümkün olmamaktadır. Eş anlamlı olarak mı kullanıldıklarını yoksa farklı bir kat

¹¹ Bu siciller, Yrd. Doç. Dr. H. Gökçen Akgün Özkaya tarafından yürütülen ve devam etmek olan, “17. Yüzyıl İstanbul’nda Barınma Standartları ve Mahremiyet Kalıpları” konulu TÜBİTAK Araştırma Projesi’nden Gökçen Akgün Özkaya’nın izniyle alınmıştır. İstanbul Şerhiyye Sicilleri (bundan sonra İ.Ş.S.;kısaltmadan sonra ilk sayı sicil numarasının, ondan sonraki sayı varak numarasını gösterecektir.)

¹² İ.Ş.S. 03,664

yüksekliğini mi ifade ettiklerini söyleyemiyoruz. Ancak bu alandaki çalışmaların incelenmesi sonucu bir takım çıkarımlar yapabiliriz. Aynı şekilde “ev” ve “oda” terimlerinin de hangi anlamı karşıladıkları bu hükmün kendisinden anlaşılammaktadır. “Ev” kelimesi genel olarak bir ailenin yaşadığı bir birim olarak mı kullanılıyor, yoksa mülkün tamamının içinde bir mekân olarak mı kullanılıyor? Mülkün içerisinde bir mekân olarak kullanılıyorsa, “oda” ile aynı anlamda kullanıldığını söyleyebiliriz.

Rumeli Şeriyeye Sicilleri’nde “iki bab fevkânî beyti ve sofayı ve iki tahtaini odayı ve bir matbahı ve ahırını ve iki kenif ıve zât-ı eşcâr-ı müsmirre ve gayr-ı müsmirreyi müştemil olan mülk menzilimi”¹³ şeklinde tarif edilen bu hüküm içerisinde de beyt ve oda terimlerinin tam olarak hangi anlamda kullanıldıkları şu aşamada tartışmalı bir durum oluşturmaktadır.

Tanyeli (1996) makalesinde Tahrir Defterlerinde geçen “ev, beyt, hane” terimlerinin bugünkü terminolojide oda kelimesine denk olarak kullanıldığını söylemektedir. Az sayıda belgede ise “menzil” terimin geçtiğini ve konut anlamında kullanıldığını belirtir. Menzil teriminin, belgelerde geçen odaların, aynı mahalle içerisinde farklı binalarda yer aldığını açıklamak için kullanıldığını söyler (Tanyeli, 1996).

Konut çalışmalarında karşılaştığımız bir diğer terminolojik sorun da, geleneksel ya da yöresel halk mimarlığına örnek olarak gösterebileceğimiz konutlardan, bu konutların yapı tarzından ve iç bölmeleri ile eklentilerine verilen yerel adlardan kaynaklanmaktadır. Bu sorun, Anadolu konut mimarisinde rastlanan, iklime ve malzemeye bağlı yerel ya da bölgesel farklılıklarla açıklanmaktadır. Fakat ortaklaşa kullanılan pek çok yapı teriminde karşılaşılan farklı anlam ve tanımların nasıl açıklanacağı önemli bir sorundur. Bu soruna, Anadolu konut mimarlığında özgün bir yere sahip olan “hımış ev” terimini örnek verebiliriz. Arseven, malzeme ve yapım teknolojisi bakımından hımış evi, ahşap çatkı arasına kerpiç doldurmak suretiyle inşa edilen bir konut olarak tarif ederken,

¹³Bu siciller, Yrd. Doç. Dr. H. Gökçen Akgün Özkaya tarafından yürütölen ve devam etmek olan, “17. Yüzyıl İstanbul’nda Barınma Standartları ve Mahremiyet Kalıpları” konulu TÜBİTAK Araştırma Projesi’nden Gökçen Akgün Özkaya’nın izniyle alınmıştır. Rumeli Şeriyeye Sicilleri 116,74 (İlk sayı sicil numarasını, ondan sonraki sayı varak numarasını göstermektedir.)

Hasol (2005) ise, dikme ve payandalardan meydana gelen ahşap çatkı arasına kerpiç veya tuğla doldurularak yapılan bir yapı olarak tanımlamaktadır. Hasol (2005), hımış yapı ile dolma yapıyı, eş-anlamli bir terim olarak ifade ederken, Arseven, dolma ev için "Ahşap çatkı ve kuşaklamalar arasına tuğla, taş veya ağaç parçaları doldurmak ve üstünü sıvamak suretiyle inşa olunan ev" tanımını yaparak onu hımış ev'den ayırmaktadır. Hımış, Türkçe—İngilizce Redhouse Sözlüğü'nde ise, "tuğla dolguyla inşa edilmiş ahşap yapı" olarak tanımlanmıştır. Bugüne kadar kırsal konutların, malzeme ve yapım tekniklerine dair yeterli çalışma yapılmamasından dolayı bu tarz kavram kargaşasıyla oldukça sık karşılaşmaktayız. Kerpiç, taş ve ahşap yapılar için de bu kavram kargaşası söz konusu olabilmektedir. Örneğin Risale-i Mimariyye'de "eyvan" teriminin "sayeban, soffa ve çardak" anlamına geldiği ifade edilmektedir. Hasol (2005), eyvanı "eski evlerde, özellikle Güneydoğu Anadolu evlerinde, üç yanı duvarla çevrili, avluya bakan yüzü açık, yüksekçe döşemeli, dikdörtgen planlı hacim, Köşk, Büyük Sofa, divanhane, kemerli büyük bina" olarak tanımlamıştır. Arseven ise eyvan, sofa, hayat, divanhane, tahtapuş terimlerinin hepsinin birbirleriyle aynı anlamlara geldiklerini söylemektedir.

3.4. Osmanlıca Belgelerin Transkripsiyonlarında/Çevirilerinde Karşılaşılan Sorunsallar

Osmanlıca arşiv belgeleri baz alınarak yapılan konut çalışmalarında karşılaşılan önemli sorunlardan bir tanesi de transkripsiyonlarda yapılan çeviri hatalarıdır. İncelediğimiz çalışmalarda aynı kavramların farklı biçimlerde anlamlandırılmış olduklarını görmekteyiz. Bu durumun tek sebebi bir terimin birden fazla eş anlamlı karşılığı olması değil, transkripsiyonu sırasında çevirmenin yapmış olduğu çeviri hatası da olabilmektedir. Osmanlı mimarisine ait bir terimler sözlüğü olmaması da yapılan bu hataların kontrol edilip düzeltilebilmesini güçleştirmektedir. Bu çalışmaları referans alan yeni çalışmalarda da bu yanlışlıkların tekrarlandıkları görülmüş ve bu durum hataların resmileşmelerine yol açmıştır (Mazlum,2005).

Orijinal metin ve çeviri arasındaki farklar önemli bir sorun oluşturmaktadır. Eski yazı ile yazılmış Osmanlıca metinlerin transkripsiyonlarının yapılabilmesi bu nedenle oldukça meşakkatli bir iştir. Arşiv belgeleri ondan fazla hat çeşidi ile yazılmıştır. Hat çeşitlerinde harflerin yazılış şekilleri birbirlerinden farklı olabilmektedir. Bu şekilde yazının kendisinden kaynaklanan güçlükten dolayı okumak zorlaşmaktadır. Okuma, anlama ve çeviri yapabilmek için sadece harfleri çözümleyebilmek yeterli değildir. En önemli zorluk dil bilgisi kurallarını bilmek ve kullanabilmektir. Çevirilerde hataları minimum düzeyde tutabilmek için iyi bir Osmanlıca kelime bilgisi ile Arapça ve Farsça dillerinin kurallarını da bilmek oldukça önem arz etmektedir. Osmanlıca, bugün konuştuğumuz Türkçenin Arap alfabesi ile yazılmış halidir. Osmanlıca dili içerisinde Arapça, Farsça gibi yabancı dillere ait kelimeler içermektedir. Dolayısıyla transkripsiyonlarda karşılaşılan bu tür yanlışlıklar sadece çevirmenlerin hatalarından kaynaklanmamaktadır. Nasıl günümüzde herhangi bir kitap, makale vb. gibi çalışmalarda dil bilgisi ve imla hataları bulunuyorsa, o dönemde yazılmış metinlerde de bu şekilde kâtiplerin hata yapmış olmaları oldukça olasıdır. Bu nedenle bu şekilde yanlış yazılmış olabilecek kelimeleri tercüme ederken zorluklar çekilmektedir.

Yazılışları aynı, anlam ve okunuşları farklı kelimelerin çok olması da transkripsiyonlarda çevirmenlerin işlerini zorlaştırmaktadır. Örnek olarak; Der (kapı-Farsça), dürr (inci- Arapça), der (...de, ...da- Farsça edat), der (ter-eski Anadolu Türkçesi'nde) Bezm (meclis), bizim (zamir) gibi kelimeleri verebiliriz (Tüzen, 2010).

Yazılışları farklı, okunuşları benzer kelimelerin çokluğu da sıklıkla karşılaşılan bir durumdur.

âl – soy, sülâle (âl-i 'Osmân)

'âl-ulûvv'den – yüce, âlî (bâb-ı âlî)

â'lâf – alef'ler, hayvan yemleri. Ulûfeler

âlâf (elf'in çoğulu), binler (Tüzen, 2010).

Eski yazı ile yazılmış özellikle el yazması metinlerin çevirisinde karşılaşılan bu türden yazım hataları mimarlık da dâhil olmak üzere coğrafya, tarih, tıp, siyaset, hukuk vb. gibi birçok bilim dalının geçmişe dönük bütün çalışmalarında karşılaşılmaktadır (Ünver, 2008).

Mazlum (2005), makalesinde çevirilerde karşılaşılan hatalara şu şekilde örnek vermiştir. “Yapılarda duvarları çemberlemede kullanılan simit ve eğinek/ennik” adlı demir öğelere yakıştırılan “semt vanik” deyişi Osmanlıca Yapı ve Malzeme Terimleri Sözlüğü’nde yerini alınca, ne olduğu sorgulanmadan başka çalışmalarda da kullanılmıştır. Aynı ahşap yapı elemanına bir kaynaktan “üstüvar omurgası” denirken bir başkasında “İstefan omurgası” denmesi ya da Ömer Lütfi Barkan’ın “Ekşime tabanı” diye terimleştirdiği ahşap öğeye başka bir kaynaktan “akeşte tabanı” biçiminde rastlanması, yine transkripsiyon farklılıklarından kaynaklanmaktadır.”

Doğrudan bir mimari terimler sözlüğü olmamasına rağmen, çalışmalarda bu bağlamda yararlanılabilecek kaynaklar olarak Risale-i Mimariyye ve Tarih-i Cami-i Şerif-i Nur-i Osman-i gibi metinler gösterilebilir. Ancak bu iki metin gibi örnekler oldukça az sayıdadır. Ve doğrudan mimari sözlük olabilecek eserler değildir. Mimari dille değil, daha çok edebi söylemlere dayanan eserlerdir. Tarih-i Cami-i Şerif-i Nur-i Osman-i adlı risalede terimlerin kullanılış şekillerinden risaleyi kaleme alan Ahmed Efendi’nin teknik adam olmadığı görüşüne varılabilir (Kuban, 2010). Bu nedenle Osmanlı mimarisine ait bir terminolojik sözlüğün olmaması, bu alanda yapılan akademik çalışmalarda sıkıntılar yaşanmasına neden olmaktadır.

Osmanlı mimarlık tarihine dair yazılı kaynakların eksikliği, Osmanlı mimarlık ürünlerini anlamamızı zorlaştırmakta ve mimarlık tarihi yazımında önemli bir engel teşkil etmektedir. Osmanlı dönemine ait yapıları incelerken, dönemin düşünce dünyasını, barınma kültürünü, toplumsal hayatın sosyal akışını anlamadan açıklamaya kalkıştığımız zaman elimizde sadece fiziksel görünümünden başka bir şey kalmaz. Toplumsal hayatta davranışlarımızın, eylemlerimizin, mimari yapıların temelini kültürel bağlarımız oluşturmaktadır.

Bu dönemlere ait yapıları incelerken faydalanabileceğimiz en önemli kaynaklardan olan 1614 yılında, Cafer Efendi tarafından Mimar Mehmet Ağa'nın yaşamıyla ilgili olarak yazılan Risale-i Mimariyye isimli kitaptır. Risale-i Mimariyye önemli bir kaynaktır ancak bu alanda bir eksikliği giderebilecek yeterliliğe sahip bir kaynak değildir.

Tanyeli (1990), bir makalesinde Osmanlı mimarlık terminolojisindeki boşlukların dikkatli bir şekilde doldurulması gerektiğinden bahseder. Osmanlı mimarlık söyleminin soyut mimarlık ve sanat kavramları oluşturmak açısından yetersiz kaldığını, günümüz Türk mimarlık terminolojisinin bu yetersizliği devralarak devam etmesinden kaynaklı sıkıntı çekmekte olduğunu söylemektedir (Tanyeli, 1990).

4. ARAŞTIRMA BULGULARI VE TARTIŞMA

Çalışmanın üçüncü bölümünde tez çalışması kapsamında incelenen Osmanlı dönemi konutlarını konu alan akademik çalışmalarda kullanılan yöntemler ve kullanılan malzeme baz alınarak çalışmalarda karşılaşılan sorunsallar tartışmaya açılacaktır. Çalışmalarda kullanılan her yöntemin ve materyalin potansiyelleri ve sınırlılıkları vardır. Osmanlı dönemi konutlarında yaygın olan sınıflandırmalı yaklaşımlar, bugüne kadar ağırlıklı biçimde bugüne ulaşan mevcut yapı stoğu üzerinden yapılmış ve akademik çalışmaların büyük çoğunluğunu bu türden çalışmalar oluşturmaktadır. Bugüne ulaşan mevcut ev örnekleri çoğunlukla 19. Yüzyıl ve 20. Yüzyıla tarihlenebildiği için bu malzeme üzerinden yapılan incelemeler, öncelikle yüzyıllar bağlamında sınırlı bir veri kümesini oluşturmaktadır. Dolayısıyla bu tezde ilk incelemeler ve elde edilen bulgular bunlardır ve bu bölümde, bu malzeme üzerinden geleneksel Osmanlı dönemi evleri/konutlarını veya “Türk evi” kavramı üzerinden Türkiye’deki çeşitli bölgelerin evlerini tipolojik bir sınıflandırmaya tabi tutarak yapılan çalışmalardan elde edilen bulgular tartışmaya açılacaktır. İkinci olarak da son yıllarda hızla artan bir şekilde, mevcut yapıların sınırlı bir malzeme oluşturduğu düşüncesiyle Osmanlı yazılı kaynaklarına başvurarak Osmanlı barınma kültürü ve konutlarını kantitatif veriler üzerinden ele alan akademik çalışmalara yer verilmiştir. Geliştirilen bu yeni yaklaşımla elde edilen bulguların potansiyel ve sınırlılıkları tartışmaya açılacaktır. Her iki yöntem ve her iki malzeme türünün de incelenen bölge ve dönemlerin evlerini anlamak adına önemli olduğunu, ancak komplikasyonları üzerinden de değerlendirilmeleri gerektiği açıktır. Dolayısıyla Osmanlı konut sorunsalı öncelikle bu yöntem ve yaklaşımlar üzerinden tartışmaya açılacaktır. Bunun yanısıra, mevcut yapıların azlığı sebebiyle ilerleyen dönemler içinde daha fazla kullanılması beklenen Osmanlı yazılı kaynaklarının da bu konu bağlamında tartışılmasında yarar vardır. Çünkü bu yazılı kaynaklar, çoğunlukla mimari nitelikte olmayan kayıtlar olduğu için bunlara dayanarak yapılan çalışmalarda da kullanılan terminolojinin sorgulanması ve eve dair anlamsal analizlere ihtiyaç duyulmaktadır. Dolayısıyla inceleme kaynağı olarak yazılı kaynaklar üzerine düşünmenin ve bunlara dayandırılan çalışmalardan elde edilen bulguların da tartışılması önemli

olacaktır. Böylece, bu çalışmanın amacı doğrultusunda, yeni yaklaşımların geliştirilmesi ve Osmanlı dönemi evlerine dair bilinmeyenlerin ortaya çıkarılması adına bugüne kadar yapılan çalışmalar, malzemeler ve kullanılan yöntemler sorgulanmış ve komplikasyonları üzerinde değerlendirmeler yapılmış olacaktır.

4.1. Osmanlı Konut Çalışmalarında Sınıflandırılmalı Yaklaşımların Potansiyelleri ve Sınırlılıkları

Akademik çalışmalarda sıklıkla kullanılan sınıflandırma yöntemleri, hem araştırmacının hem de okuyucunun konuyu daha kolay anlayıp kavrayabilmesi açısından oldukça önemli ve yararlı bir yöntemdir aslında. Türkiye'nin neredeyse her bölgesinde evler üzerine çalışan araştırmacıların büyük çoğunluğu, bu yöntemi kullanırlar. Özellikle mimarlar ve mimarlık tarihçileri, yapıların morfolojik özellikleri üzerinden bakmaya alışık oldukları için sıklıkla araştırmalarını bu yöntemle dayandırır. Bu tez konusu kapsamında da değinildiği gibi konut çalışmalarında sınıflandırma yöntemini kullanarak tipoloji oluşturan çok sayıda çalışma yapılmıştır. Elbette her yöntemin ve kullanılan malzemenin potansiyel olarak ortaya koyduğu ve araştırmacılara sunabildiği verilerin yanısıra, sunamadığı, sınırlı kaldığı yönleri de bulunmaktadır. Sınıflandırma yöntemleri, akademik ve bilimsel çalışmalarda incelenen olgunun belli bir çerçeve dahilinde anlaşılmasını sağlıyorsa da, bunun yanında karmaşık olguları incelerken çalışmayı birkaç parametreyle sınırlandırdığı için konunun indirgenmesi ve genellemelere düşülmesi tehlikesini de kendi içinde barındırmaktadır. Öyle ki, sınıflandırma yaparken ele alınan parametreler dışında, göz önüne alınmayan başka parametrelerin de olabileceği dikkate alınmadığı takdirde yapılan sınıflandırmanın alanı kısıtlanıyor ve elde edilen sonucun nihai ve tek doğruyuşaasına kabul edilmesine neden olabiliyor. Örneğin bu durumla Türk evini eksen alan konut çalışmalarında sıkça karşılaşmaktayız. Bu tez çalışmasının önceki bölümlerinde de bu durumla ilgili çok sayıda örnek çalışmadan söz edilmiş, elde edilen sonuçlarla alanın nasıl tıkandığı anlatılmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın 3. bölümünde bu çalışmalar ve bunların literatürdeki yeri inceleme altına alınmıştır. Bu bağlamda öncelikle, tipolojik sınıflandırma yöntemiyle, geleneksel Türk konutlarının analizine dayalı akademik çalışmaların hazırlanmaları esnasında ilk olarak geleneksel Türk evinin incelendiği görülmektedir. Bugün bile halen bu alandaki akademik çalışmalar öncelikle “Türk evi” kavramının ortaya çıkışını, Türk evinin tarihsel süreç içerisindeki gelişimini ele alarak başlar ve daha sonra plan tipleri, konutu oluşturan mekâna dair fiziksel özelliklerinin ve bu mekânları oluşturan mimari öğelerin incelendiği bölümlerle devam eder. Dolayısıyla öncelikle Türk evinin plan, cephe gibi mimari özelliklerinin doğru olduğu kabulü üzerinden temellendirilirler. Akademik literatürde yer alan geleneksel Anadolu/Türk evini baz alan çalışmaların çoğu böyledir ve genellikle belli bir bölgenin konut mimarisinin özelliklerini açıklamaya dayalı çalışmalar olup, tipolojiler üzerinden geleneksel konut türlerinin analizlerini yapma amacındadırlar.¹⁴

Temellendirilen bu kavramsallaştırmaya gelince, “Türk Evi” deyişine ilk kez 1912 tarihinde Hamdullah Suphi’nin bir konuşması sırasında rastlanmıştır. Ancak Türk Sanatı ve mimarlık tarihçiliği anlamında bu deyişin kullanımı ise 1928 yılında Celal Esad Arseven ile olmuştur. Arseven’in “Türk evi” olarak yapmış olduğu adlandırma ulusalcılık akımıyla ilişkilendirilir. Erken Cumhuriyet Döneminde hâkim olan milliyetçilik ve milli kimlik arayışıyla üretme çabası mimarlık alanında da kendisini göstermiştir. Arseven’in mimarlık literatürüne kazandırmış olduğu “Türk evi” kavramının ortaya çıkış sürecinin kavramsallaştırma sürecinin tamamlanması ise Sedad Hakkı Eldem’le birlikte nihayete ulaşmıştır. Eldem, Türk kültürünü tanımlayarak, Türklüğe ait bir ev yapımı üzerinde durmuş ve çalışmalarını uzun yıllar boyunca bu konu üzerinde yürütmüştür. Osmanlı coğrafyası içinde yer alan, birbirinden farklı özelliklere sahip evleri mimari mekânsal parametreler belirleyip o doğrultuda sınıflandırarak Türk evi kavramını oluşturmuştur.

¹⁴ Bkz. Bu tarz çalışmaların örneklerine çalışmanın giriş bölümünde ve “Osmanlı konut çalışmalarında tipolojik yaklaşım” bölümünde yer verilmiştir.

Öte yandan, böyle bir tipoloji oluşturma girişimiyle sonuçlansa da, Türk evi kavramının oluşumu, sadece fiziksel form ve yapısal bileşenlerden oluşan belirli bir kültürel alt yapıya sahip bir yapı türü olmasıyla sınırlı değildir. Türk evi kavramının, temelinde tarihselci ve ideolojik fikirler barındırdığı ve Türk konutunu idealize etme çabasının yattığı, bugün yapılan çalışmalarla ortaya konmuş ve artık sıklıkla dile getirilmeye başlanmıştır. Bu çalışmalar sonucunda artık Türk evi kavramının akıllarda yer eden ve bugüne kadar kabul gören mutlaklığı da daha çok sorgulanabilir hale gelmiştir.

Eldem (1954), “Türk Evi Plan Tipleri” isimli yayınında ilk kez Türk evinin ortak özelliklerinden bahsetmiştir. Türk evi plan tipinin çıkış noktasının Anadolu olduğunu ve daha sonra Osmanlı coğrafyasının geneline yayıldığını söylemektedir. Osmanlı coğrafyası içerisinde birbirinden kilometrelerce uzaklık ve birbirinden tamamen farklı koşullar altında inşa edilmiş dahi olsalar bütün bu var olan Türk ev tiplerinin yegâne özelliklerinin plan tipleri olduğunu belirtmiştir. Eldem, Türk evini sofa/oda ilişkisi bağlamında analiz etmiştir ve sofa üzerinden sınıflandırma yaparak, plan tiplerini buna göre oluşturmuştur. Bu sınıflandırma ile birlikte ortaya çıkan tipleri de coğrafi dağılımlarına göre ve zaman içerisinde geçirdikleri yapısal değişimler üzerinden ele almıştır. Çalışmasında evleri dört tip üzerinden sınıflandırır. Sofasız, dış sofalı, iç sofalı ve orta sofalı plan tipi olarak dört grup halinde ele aldığı Türk evlerini zaman ve mekan ötesi bir ortamda idealize etmiştir aslında. Bu plan tipleri dışında da evlerin olduğunu ancak bunların münferit yapılar olmalarından dolayı hesaba katılmadıklarını söylemesi de bu nedenledir.

Eldem’in Türk Evini plan düzleminde ele alan çalışmalarından sonra başka araştırmacılar sadece plan tiplerine göre değil, farklı parametreleri de göz önüne almak gerektiğini belirterek yeni çalışmalar yapmışlardır. Onlar da, iklime, yapı malzemesine, yapım sistemine, plan özelliklerine, cephe düzenine, kat sayısına ve hatta kapı pencere oranlarına kadar birçok değişik parametreleri temel alarak sınıflandırmalar yapmışlardır. Ancak bunlar da çoğunlukla fiziksel özellikler üzerinden temellenir ve yapıların tarihsel ve toplumsal niteliklerine bakılmaz. Dolayısıyla geleneksel ev konusunu ele alan akademik çalışmaların

çoğunluğunda betimleme yapıldığı görülmektedir. Çalışmalarda ilk olarak, mevzu bahis olan bölgenin, yerleşim yerinin özellikleri ve konut mimarisi üzerindeki etkilerinin analizleri yapılmaktadır. Eldem sonrası Erdem Aksoy, Doğan Kuban, Önder Küçükerman gibi pek çok araştırmacı ve akademisyen Türk evi kavramını bu parametreler doğrultusunda ele alan çalışmalar yapmışlardır ve bu araştırmacılarla birlikte Türk evi kavramı farklı parametrelerle yeniden ve kesin temellere oturtulmaya çalışılmıştır. Bu isimlerden sonra da pek çok araştırmacı Türk evini bölgesel olarak ele alan ancak temelde yine aynı kavramsallaştırma ve tipolojik yöntemle sınıflandırmaya dayanan çalışmalara yönelmiştir.

Sonuçta evleri sınıflandırarak tipoloji üreten çalışmalarda, öncelikle bu kavramsallaştırmanın kendisinin sorgulanması gerektiği hiç düşünülmez. Bu bağlamda bir genelleme yapıldığı ve yapıların tarihsel ve toplumsal özelliklerinin göz önüne alınmamasından kaynaklı olarak sürekli anakronik sonuçlar üretildiği uzun bir süre boyunca görmezden gelinmiştir. Ancak son yıllarda bu konuda eleştirel çalışmalar yapılmaya, bu yaklaşım bir sorunsal olarak tartışılmaya başlamıştır. Sadece fiziksel özelliklerinin ele alınması, günümüzde var olan yapılar için bir çıkarımda bulunulması için yeterli gibi gözükse de, artık var olmayan yapıların da bu tipoloji içine dahil edilmesi aslında zaman ve mekan ötesi çıkarımlar yapılmasına neden olmaktadır.

Bunun yanında var olmayan yapılar için başvurulabilecek arşivlerdeki yazılı belgelerden evlere dair bilgiler edinilebilse de, bu kaynaklardan edinilenler, dış görünüşlerine ya da planimetrik özelliklerine dair bilgiler değildir. 19. Yüzyıl öncesi dönemlerden günümüze kadar ulaşabilmiş ev sayısı yok denecek kadar az olduğu için bu yüzyıl öncesindeki konutların anlamlandırılmasında zorlanılmaktadır. Saray yapıları gibi anıtsal yapı özellikleri dışındaki sivil mimari yapıları için elimizde görsel anlamda yeterli bilgi bulunmasa da, günümüze kadar ulaşamamış bu evlere dair farklı bilgiler üzerinden incelemeler yapılabilir. Osmanlı arşivlerinde yer alan Vakfiyeler, Vakıf Tahrir Defterleri, Vakıf Muhasebe Kayıtları, Şerhiyye Sicilleri, Ahkâm Defterleri, Muhallefat Defterleri gibi yazılı belgelerden ulaşılabilen bu veriler, eve dair anlamsal

analizler yapılabilmesine yetecek veya en azından tartışmaya açabilecek bilgiler sunmaktadır. Son yıllarda bu verilerin sayısal analizleriyle yapılan çalışmalar, 19. yüzyıl öncesine dair bilinenleri altüst ederek, yeni bir yaklaşım olarak göze çarpmaktadır. Bu yöntemle çalışan kimi araştırmacılar da bu yeni verilere dayanarak konutları sınıflandırarak anlamlandırmaya çalışıyor. Ancak bu tür verilerle yapılan çalışmalar incelendiğinde, bunların tipolojik sınıflandırma gibi değil de, ağırlıklı olarak kent genelindeki barınma kültürü, konfor ve lüks normları ile ilgili çıkarımlarda bulunduğu, kentleri ve konutları istatistiki bilgiler üzerinden anlamaya çalıştıkları söylenebilir.

Öte yandan evleri farklı bir bağlamda inceliyor olsa da, bu çalışmaların da kısıtlı kaldığı noktalar vardır ve bu yaklaşımın da sorunsalları üzerine düşünmekte yarar vardır. Öncelikle bu yöntemle yapılan çalışmalarda kullanılan yazılı kaynakların öncelikle bir mimarlık malzemesi olmaması, ayrıca kentteki mahkemeler, vakıflara ilişkin tutulmuş kayıtlar, Divan-ı Hümayuna yapılmış şikâyetler gibi belli konulara odaklanan resmi evraklar olmaları ve bu nedenle bu evraklarda yalnızca belirtilen konularla ilişkili evlerin görünür olması nedeniyle tüm kente ve toplumsal katmanların evlerine ne ölçüde ışık tuttuğu tespit edilememektedir. Dolayısıyla sayısal analizlerden edinilen bilgiler doğrultusunda, Osmanlı barınma kültürü ve yaşama koşullarına dair çıkarımlar yapılabilse de, farklı bir kaynaktan alınan benzer özellikteki verilerle sonuçların da değişeceği açıktır. Ancak her araştırma malzemesi ve yönteminin sınırlılıkları ve farklılaşan sonuçlar üretebileceği de ortadadır. O nedenle, bu olanakların potansiyel sonuçları ve sınırlılıklarını bilerek, farklı yöntem ve yaklaşımlarla elde edilen sonuçları tartışmak, eleştirmek gerekiyor. Kent dokusunun yoğunluğu, kent sakinlerinin sosyo ekonomik durumları ve etno dinsel kökenleri, evlerin satış ve kira fiyatlarını ve evlerde bulunan mekanların adları gibi bilgiler elde edilebilen bu kaynakların söylediklerinin de çok önemli olduğunu, ancak farklı yöntem ve bakış açılarıyla verilerin ve sonuçların da çoğaltılabileceğini ve üretilenleri çoğaltmadan tartışılmayacağını bilmek gerekiyor. Diğer bir deyişle, bu çalışmaların kullandığı kaynakların, kente dair söz söylemek için verimli bir malzeme sunmasına rağmen, mevcut yapı örneklerindeki gibi plan ve cephe özelliklerine dair görselleştirmenin

yapılabileceği bir malzeme olmadığını bilmek, farklı ve yeni malzeme ve verilerle bu alandaki çalışmaları, sonuçları sürekli çoğaltmak, evleri tek bir yöntem ve yaklaşımla anlamamanın olanaksızlığının farkında olmak önemlidir.

Son yıllarda bu türden kantitatif analiz ve sınıflandırma yapan çalışmaların revaçta olduğu söylenebilir.¹⁵ Ancak, bu noktada söylenmesi gereken, bu çalışmaların sorunlu olduğu ve yapılmaması gerektiği değildir. Aksine, tarihsel çalışmalarda kullanılan her yöntemin bir sınırlılığı olduğu gibi kantitatif analize bağlı olarak yapılan sınıflandırmanın da sınırlılıklarının var olduğunu ve bunların neler olduğunu tartışmak, bununla da yetinmeyip, farklı yaklaşım ve yöntemleri de denemek, alana dair üretimleri artırmak gerekiyor.

4.2. Osmanlı Konutlarının Arşivlerdeki Yazılı Kaynaklar Üzerinden Okumanın Doğurduğu Terminolojik Sorunsallar

18. yüzyıl ve öncesine dair ayakta kalan konut yapısı bulmak pek mümkün olmamaktadır. Bundan dolayı bu dönemlere ait konutlara dair bilgi sahibi olunabilmesi için arşivlerdeki yazılı kaynaklar oldukça büyük önem arz etmektedir. Ancak bu belgelerin incelenmesi sırasında bir takım terminolojik sorunsallarla karşılaşmaktadır.

Bu terminolojik sorunsalların başında, Osmanlı evleri için kullanılan terimlerin arşivdeki kaynakların türüne göre, dönemlere göre farklılaşan anlamlarıdır. Osmanlı'da barınma kültürü, saraydan hücreye kadar uzanan geniş bir konut çeşitliliğini kapsamaktadır. "Menzil, konak, oda, ev, beyt, hane, hücre, kasr, köşk, dam, mesken, yalı, sahilhane, yahudihane, dar, saray" gibi birçok terim bugünkü konut teriminin karşılığı olarak kullanılmıştır. Fakat bu terimleri anlamsal olarak analiz etmek zor ve karmaşıktır. Çünkü bu terimlerden bazıları birbirlerinin eş anlamlısı olarak aynı belge içerisinde birlikte kullanılabilirler gibi, farklı yapı tipini tanımladıkları da görülmüştür. Osmanlı mimarisine ait bir terminolojik sözlüğün olmamasından dolayı da, terimlerin kullanımlarındaki

¹⁵ Bkz. Kantitatif analizlere dayalı çalışmaların örneklerine tezin önceki bölümlerinde açıklanarak anlatılmıştır.

farklılıkların neden kaynaklandığı net bir şekilde çözümlenememektedir. Özellikle böyle bir eksiklikten kaynaklı olarak yazılı kaynaklardan elde ettiğimiz terimlerin anlamsal analizlerinin yapılabilmesi zor ve karışık olmaktadır. Bu nedenle bu belgeleri kullanan araştırmacılar ciddi bir terminoloji sorunu ile karşılaşmaktadır. Bu belgelerde geçen mimari terimlerin bazılarının bugün hala tam olarak ne anlama geldikleri bilinmemektedir, o nedenle bu terimlerin her kullanımını tartışmak, hepsini indirgmeden incelemekte yarar vardır.

Osmanlı arşiv belgeleri baz alınarak yapılan konut çalışmalarında karşılaşılan önemli sorunlardan bir tanesi de transkripsiyonlarda yapılan çeviri hatalarıdır. Bu bağlamda yapılan terminolojik çalışmaların azlığı ve Osmanlı mimarisine ait bir terminolojik sözlüğün bulunmaması nedeniyle transkripsiyon sırasında çevirmenin yapmış olabileceği çeviri hatası kaynaklı sorunlarla karşılaşmaktadır. Bu durum, yapılan hataların tespit edilmesini, kontrol edilip düzeltilebilmesini oldukça güçleştirmektedir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuç bölümünde, çalışmanın niteliği ve elde edilen araştırma bulgularının genel bir değerlendirmesi yapılmıştır. Bu tezle birlikte, Osmanlı konut çalışmalarında karşılaşılan sorunsallar iki başlık altında incelenmiş ve neden olduğu komplikasyonlar tartışmaya açılmıştır. Çalışma esas olarak şu iki konu üzerinde yoğunlaşmıştır: 1- Türk Evi kavramının inşasıyla birlikte ortaya çıkış şekli ve esas olarak bu kavram üzerinden yapılan akademik çalışmaların kullandığı tipolojik sınıflandırma yöntemi, bu yöntemin doğurduğu sınırlılıklar ile son yıllarda artan bir şekilde ve Osmanlı arşiv belgeleri üzerinden konut, barınma ve kent kültürüne dair kantitatif verilere dayandırılan çalışmaların potansiyel ve sınırlılıkları. 2- Arşiv belgelerinde karşılaşılan terminolojik ve çeviri kaynaklı sorunsallar.

İlk bölümde, Osmanlı konut çalışmalarında sınıflandırmalı yaklaşımlar ve bu sınıflandırmalar sonucunda meydana gelebilecek sorunsallar ele alındı. Türkiye’de konutu ele alan akademik çalışmalar incelendiğinde, Osmanlı dönemi konut ve barınma kültürüne ilişkin çalışmaların çoğunluğunu tipoloji oluşturma ve geleneksel konut türlerinin analizlerinin yapılmasının oluşturduğu görülmektedir. Malzeme olarak mevcut yapıları kullanan bu çalışmaların temelinde ise Türk evi kavramının inşası ve bu kavram üzerinden yapılan tipolojik sınıflandırma yer almaktadır. Sınıflandırma yaparak tipoloji üretmek, araştırma sırasında kolaylık sağlamakla birlikte, beraberinde bazı kısıtlılıklar da meydana getirmektedir. Konutun sadece fiziksel ve yapıma özgü olan özellikleri bağlamında ele alarak yapılan sınıflandırmalar, konutu oluşturan gündelik yaşamına dair pratiklerinin gözardı edilerek tek bir tipe indirgenmesine ve yalnızca tipoloji oluşturarak, konutun çok dar bir yelpazede oldukça sınırlı bir çerçevede ele alınmasına neden oluyor. Bu çalışmalarda, plan, cephe düzenleri, kat sayıları, yapı malzemeleri, yapım sistemleri, pencere kapı oranları gibi fiziksel ve mimari özelliklerine göre sınıflandırmalar yapıldığı görülmüş olup evlerin nasıl kullanıldığı, nasıl bir barınma kültürüne sahip olduğu, yaşam standartlarının neler olduğu gibi sorulara cevap vermeden kısıtlı bir tipoloji oluşturulduğu ve bunun bütün kente genellendiği görülmektedir. Hatta kent ile

bile sınırlı kalmayıp, Osmanlı'nın her dönemi ve her bölgesi için geçerli olması söz konusu olmuştur. Aynı zamanda bu durum, sadece çizim üzerinden iki boyutlu olarak ele alınan evleri toplumsal yaşamdan da koparmaktadır. Yine, evlerin tümü özdeşmişçesine, ortak bir payda etrafında birleştirilerek ele alınması da konutu kısıtlamaktadır. Çünkü bu şekilde yapıldığı takdirde, sanki tek bir doğru varmışçasına en doğru mimarının elde edildiği ve diğerlerinin bu çözümlerden türediği yanılsaması doğmaktadır. Günümüzde artık bu tür çalışmalarda karşılaşılan sınırlılıklar ortaya konmaya başlanmış olup, bu tarz tipolojik yaklaşımı ele alan çalışmalar yapılmaya devam etmekle birlikte, bu yaklaşıma eleştirel bakan çalışmalar da oldukça artmış durumdadır.

Tez kapsamında ilk olarak "Türk evi" kavramının inşa edilme süreci gerekçeleriyle birlikte anlatılarak, bu tipolojik kavram üzerinden tipoloji oluşturmanın sınırlılıkları ele alınmıştır. Daha sonra Osmanlı'nın farklı dönemlerindeki barınma tarihine yeni bir yaklaşım olarak ortaya çıkan ve son yıllarda artan bir şekilde literatürde yerini alan kantitatif çalışmalar incelenmiştir. Öte yandan, bu yeni yöntemin de bir takım sınırlılıklara sahip olduğu görülmektedir. Yazılı kaynaklar sayesinde 19. yüzyıl öncesindeki dönemlere de bakabilen bu çalışmalarda konutların, genelleme yapılamayacak kadar çok çeşitliliğe sahip olduğu tespit edilmiştir. Bu nedenle böylesi çeşitliliği, birçok faktörü gözardı ederek tek tipe indirgemeye çalışmak sorunlu bir yaklaşım şeklidir. Ancak bu çalışmalarda tipolojik çalışmaların yaptığından farklı bir sınıflandırma şekli söz konusu olup, bu çalışmaların sınırlılıklarının esasen kullanılan malzeme ve yöntemle ilgili olduğu söylenebilir. Sonuç olarak en yaygın yaklaşım olan tipolojik sınıflandırmanın da, kantitatif incelemeler üzerinden yapılan sınıflandırma ve buna dayalı çalışmaların da sınırlılıkları olduğunu bilmek ve bunları tartışmaya açmak önemlidir. Bu çalışmada da literatürde Osmanlı konutlar çalışmaları incelenerek, bu çalışmaların sorunsalları eleştirel bir bakış açısıyla ortaya konmaya çalışılmıştır.

İkinci bölümde ise, mevcut yapılarla konut çalışması yapmanın çok sınırlı kalması nedeniyle Osmanlı konutlarını arşivlerdeki belgeler üzerinden okudukça gün yüzüne çıkan ve mimarlık alanında da tartışılması gereken,

arşivden okumanın doğurduğu sorunsallar ele alınmıştır. 18. yüzyıl ve öncesine ait ayakta kalan konut yapısı örneğinin yok denecek kadar az olması sebebiyle bu dönemlere ait konutlara ilişkin bilgilere arşivlerde yer alan çeşitli Osmanlı belgeleri üzerinden ulaşılabilmemesinin ve bu belgelerin mimari nitelikli belgeler olmamasından kaynaklı sorunlarla karşılaşılıyor. Belgelerin türlerine göre, bu bilgilerin değişiklik göstermesi, hatta terminolojik anlamda da karışıklıklar bulunması Osmanlı metinlerle çalışmanın zorluklarıdır.

Geleneksel Osmanlı konutuna dair bu zamana kadar pek çok çalışma yapılmıştır ve geleneksel Osmanlı konutunun ne olduğuna dair sorulan soruya, bu zamana kadar yapılmış olan çalışmalarda çok çeşitli tanımlamalar yapılmıştır. Osmanlı arşivindeki yazılı kaynaklarda, Osmanlı evlerine dair tanımlamalara rastlamak mümkündür. Ancak bu tanımlar pek fazla ayrıntı içermemektedir. Belgelerin türlerine, dönemlerine ve kayıt altına alındıkları bölgelere göre elde edilen bilgilerde Osmanlı evini anlatan terimlerin çeşitlilik gösterdikleri görülmektedir. Örneğin bugün kullandığımız anlamda konut veya ev terimleri yerine Osmanlı'da “menzil, hücre, hane, beyt, oda, ev, konak, yalı” gibi birçok terim kullanılmıştır. Bu terimlerin, yapılan araştırmalarda belgelerin türleri, kayıt altına alındıkları dönemler gibi kriterlere bağlı olarak farklı anlamlarda kullanıldıkları görülmüştür. Osmanlı mimarisine ait bir terminolojik sözlüğün olmamasından dolayı da terimlerin kullanımlarındaki farklılıkların neden kaynaklandığı net bir şekilde çözümlenememektedir. Özellikle böyle bir eksiklikten kaynaklı olarak yazılı kaynaklardan elde ettiğimiz terimlerin anlamsal analizlerinin yapılabilmesi zor ve karışık olmaktadır. Bu nedenle bu belgeleri kullanan araştırmacılar ciddi bir terminoloji sorunu ile karşılaşmaktadır. Bu belgelerde geçen mimari terimlerin bazılarının bugün hala tam olarak ne anlama geldikleri bilinmemektedir.

Belgelerin türlerinin, dönemlerinin, bölgelerinin farklılaşmasıyla karşılaşılan terminolojik sorunsalların yanında, Osmanlıca arşiv belgelerinin okunması ve tahlil edilmesi sırasında karşılaşılan güçlükler de önemli bir terminolojik sorunsalı oluşturmaktadır. Osmanlı mimarisine ait bir terimler sözlüğünün olmaması da transkripsiyon veya çeviri esnasında yapılan hataların kontrol

edilip düzeltilebilmesini güçleştirmektedir. Hatta, bu çalışmaları referans olarak yapılan yeni çalışmalarda da bu yanlışlıklar tekrar edilmiş, bu durum, bu hataların resmileşmelerine yol açmıştır.

Sonuç olarak bu tez kapsamında, Osmanlı konut çalışmalarında sınıflandırmalı yaklaşımlar sonucu karşılaşılan sorunsallar ve Osmanlı konut çalışmalarını arşivdeki belgeler üzerinden incelemenin doğurduğu sorunsallar ortaya konmaya çalışılmış ve akademik çalışmalar içerisinde bu sorunsallar eleştirel bir bakış açısıyla tartışılmıştır.

KAYNAKLAR

- Aksoy, E., 1983. Orta Mekan: Türk Sivil Mimarisinde Kuruluş Prensipleri. Mimarlık ve Sanat, 7-8, 39-92, İstanbul.
- Arel, A., 1982. Osmanlı Konut Geleneğinde Tarihsel Sorunlar. Ege Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Yayınları, 168s, İzmir.
- Açık, T., 2010. Bir Yeniden İnşa Denemesi: 18. Yüzyılın Ortalarında Trabzon Evleri Hakkında Bazı Tespitler. Tuluk, Ö.İ., Düzenli, H.İ. (Ed.), Trabzon Kent Mirası: Yer- Yapı- Hafıza (215-235). Klasik Yayınları, 513s, İstanbul.
- Akın, B., 2007. Ayvalık Evleri. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 213s, Çanakkale.
- Alioğlu, E. F., 1989. Geleneksel Mardin Şehir Dokusu ve Evleri Üzerine Bir Deneme. İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri, Doktora Tezi, 185s, İstanbul.
- Apak, N. H., 2004. Geleneksel Türk Evi Planlamasında İklim Faktörü: Edirne Evleri ve Mardin Evleri ile İlgili Bir Karşılaştırma. Dokuz Eylül Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 102s, İzmir.
- Arseven, C. E., 1984. Türk Sanatı. Cem Yayınevi.
- Aygör, E., 2015. 19. Yüzyıl Sonu ve 20. Yüzyıl Başlarında Konya Evlerinin Mimari Gelişimi ve Değişimi. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 946s, Konya.
- Azezli, G. B., 2009. 19. yy'da Osmanlı Konut Mimarisinde İç Mekan Kurgusunun Safranbolu Evleri Örneğinde İrdelenmesi. İstanbul Kültür Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 134s, İstanbul.
- Badakol, S., 2003. Samsun Evlerinin Yapısal Özellikleri. Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 73s, Ankara.
- Berk, C., 1951. Konya Evleri. İstanbul Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi Yayınları, İstanbul.
- Bertram, C., 2012. Türk Evini Hayal Etmek: Eve Dair Kolektif Düşler. Çev. Ratip, M. İletişim Yayınları, 392s, İstanbul.
- Bıçak, Z., 2011. Sakarya İli Hendek İlçesinde Geleneksel Konut Mimarisi. Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 229s, Sakarya.
- Boy, E. Ş., 2014. Merzifon evleri. Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 113s, Kayseri.

- Coşkun, M. E., 2013. Türk Evlerinde Yapı Malzemeleri ve Yapım Teknikleri. Haliç Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisan Tezi, 180s, İstanbul.
- Çakıroğlu, N., 1952. Kayseri Evleri, İTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları, İstanbul.
- Değer, G., 2012. Muğla Kent Merkezi Geleneksel Dokusunun Araştırılması: Muğla-Merkez, Ula ve Yeşilyurt Evlerinin Karşılaştırmalı Değerlendirilmesi. Dokuz Eylül Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 531s, İzmir.
- Devellioğlu, F., 2007. Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lugat. Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara.
- D'Ohsson, M. de M., 18. Yüzyıl Türkiyesinde Örf ve Adetler. Tercüman Yayınları, İstanbul.
- Dumas, J., 2010. Hücreden Saraya:15-18. Yüzyıllarda Osmanlı Konutları. Toplumsal Tarih 193, 18-25.
- Durgun, Y., 2006. Geleneksel Malatya Evleri Üzerine Bir İnceleme. Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 168s, Ankara.
- Ekşi, S., 2011. Sakarya İli Sapanca İlçesi Geleneksel Konut Mimarisi. Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 169s, Sakarya.
- Eldem, S. H., 1954. Türk Evi Plan Tipleri, İTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları, İstanbul.
- Eldem, S. H., 1984, Türk Evi: Osmanlı Dönemi, I, Türkiye Anıt Çevre Turizm Değerlerini Koruma Vakfı, İstanbul.
- Erdoğan, E., 2007. Türk evinin "Öteki" Ekseninde Geleneksel Çin Evi İle Karşılaştırılması. Selçuk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 180s, Konya.
- Erginbaş, D., 1953. Diyarbakır Evleri. İstanbul Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi Yayınları, İstanbul.
- Erpek, C., 2008. Bozüyük'te Tarihi Türk Evlerinin Cephe Örnekleri. Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 119s, Eskişehir.
- Eruz, A. F., 2008. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi. <https://cdn.islamansiklopedisi.org.tr/dosya/35/C35011701.pdf>
- Eser, L., 1955. Kütahya Evleri. İstanbul Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi Yayınları, İstanbul.

- Faroqhi, S., 2014. Orta Halli Osmanlılar. Çev. Çalışkan, H. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 320s, İstanbul.
- Foucault, M., 2006. Kelimeler ve Şeyler insan Bilimlerinin Bir Arkeolojisi. Çev. Kılıçbay, M. A. İmge Kitabevi Yayınları, 539s, Ankara.
- Göyünç, N., 1996. "Osmanlı Belgelerinde Konut Terminolojisi", in: Sey E (ed.), Tarihten Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerleşme, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı.
- Göyünç, N., 1997. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi.
- Güleç, G., 2013. Mimarlıkta Tip ve Tipoloji Tartışmaları: 13. Venedik Mimarlık Bienali Örneği. Mimarlık, 371,
- Günenç, Ö. F., 2014. XIX. Yüzyıl Mardin Barınma Kültürü 1837-1866. Erciyes Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 104s, Kayseri.
- Halaç, H. H., 2010. Kütahya Şeriye Sicil Defterlerine Göre Domestik Kültür, Barınma Koşulları ve Ev İç Mekanı Bileşenleri (1695- 1902). Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 614s, Eskişehir.
- Hamadeh, S., 2010. Şehr-i Sefa 18. Yüzyılda İstanbul. İletişim Yayıncılık, 398s,
- Hasol, D., 2005. Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü. Yapı- Endüstri Merkezi Yayınları, 510s, İstanbul.
- İlgün, Ş., 2007. Geleneksel Yozgat Evleri. Selçuk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 200s, Konya.
- İzıbrak, R., 1964. Coğrafya Terimleri Sözlüğü. Ankara.
- Kahraman, B.,1997. Geleneksel Türk Evi Odasında Ahşap İç Mimari Elemanlar. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 150s, İstanbul.
- Karakuş, Ü. C., 2008. Geleneksel Ahlat Evleri. Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 130s, Van
- Karpuz, H., 1984. Türk İslam Mimarisinde Erzurum Evleri, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Kazmaoğlu, M.; Tanyeli, U., 1979. Anadolu Konut Mimarisinde Bölgesel Farklılıklar, Yapı, S: 33, s. 29-34.
- Koşan, D., 2011. Sakarya İli Geyve İlçesi Geleneksel Konut Mimarisi. Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 253s, Sakarya.

- Kuban, D., 1982. Türk Ev Gelenegi Üzerine Gözlemler. Türk ve İslâm Sanatı Üzerine Denemeler, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.
- Kuban, D., 2010. Tarih-i Cami-i Şerif-i Nur-u Osmani ve Onsekizinci Yüzyıl Osmanlı Yapı Tekniği Üzerine Gözlemler. Başgelen, N. (Ed.), Türk ve İslam Sanatı Üzerine Denemeler (117-134).Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 281s, İstanbul.
- Kuşcu, A. C., 2006. Süerdürülebilir Mimarlık Bağlamında Geleneksel Konya Evi Üzerine Bir İnceleme. Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 169s, İstanbul
- Küçükerman, Ö., 1996. Kendi Mekanının Arayışı İçinde Türk Evi. Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu, İstanbul.
- Mazlum, D., 2001. Osmanlı Mimarlık Belgelerinin Transkripsiyonlarında Karşılaşılan Terminoloji Sorunsalları. Sanat Tarihinde Terminoloji Sorunları Semineri I (Mimari ve Mimari Süsleme), Ankara.
- Osmanoğlu, F., 2001. Geleneksel Türk Evlerinde Kullanılan Unsurların Çağdaş Mimariye Yansıması. Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 52s, Van.
- Öngör, S., 1980. Coğrafya Terimleri Sözlüğü. Türk Dil Kurumu Yayınları, 467s, Ankara.
- Özkaya, H. G., 2011. 18. Yüzyıl İstanbul’unda Barınma Kültürü ve Yaşam Koşulları. Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 369s, İstanbul.
- Özkaya, H. G., 2015. 18. Yüzyılda İstanbul Evleri Mimarlık, Rant, Konfor, Mahremiyet. İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, 284s, İstanbul.
- Özkaya, H. G., 2018. “17. Yüzyıl İstanbul’unda Barınma Standartları ve Mahremiyet Kalıpları” konulu 115K537 no’lu TÜBİTAK Kariyer Geliştirme Projesi.
- Özkaya, H. G., 2018. “Osmanlı Evleri Üzerine Yeniden Düşünmek: 18. Yüzyıldan Dahiliyeli-Hariciyeli Beş İstanbul Evi Örneği”. METU JFA, 35:1
- Öztürk, D., 2011. Seydişehir Geleneksel Konut Mimarisi. Selçuk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans tezi, 218s, Konya.
- Özyalvaç, Ş. P., 2015. İstanbul Konut Mimarisinde Lüks ve Konfor (18. Yüzyıl). Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 653s, İstanbul.

- Özyılmaz, H., 2007. Diyarbakır geleneksel konut mimarisinde morfolojik analiz: Geleneksel konutların güncel kullanımda değerlendirilmesi. Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 325s, Ankara.
- Paköz, A. E., 2016. Bir Standart Yaratma Aracı Olarak Türkiye’de Vernaküler Mimarlık. Art- Sanat Dergisi.
- Sarılioğlu, C., 2008. Historiyografik Bir Sorunsal Olarak: “Türk Evi” (1928-1995). Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 105s, İstanbul.
- Sızak, E., 2007. Konut Tasarımına Frank Lloyd Wrigt’ın Yaklaşımı ve Geleneksel Türk Evi. Anadolu Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 122s, Eskişehir.
- Soygeniş, M., 1995. Ondokuzuncu Yüzyılda İstanbul Evinin Mekansal Değişimi ve Nedenlerinin Değerlendirilmesi. İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 135s, İstanbul.
- Şahin, Ş., 2010. Ordu Geleneksel Evleri Üzerine Bir Araştırma. Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 208s, Trabzon.
- Şenyurt, O., 2014. Osmanlı’nın Son Dönemlerine Ait Belgelerde Mimari Anlatılar ve Mimarlık Terminolojisindeki Bazı Anlam Sorunları. Tarih ve Uygarlık İstanbul Dergisi, 5, 65-84.
- Tanyeli, U., 1990. Mimarlık Terminolojilerinin Doğuşu Üzerine Gözlemler. Mimarlık Dergisi.
- Tanyeli, U., 1996, “Klasik Dönem Osmanlı Metropolünde Konutun “Reel” Tarihi: Bir Standart Saptama Denemesi”, in Ahunbay Z (ed.), Prof. Doğan Kuban’a Armağan, Eren Yayıncılık, İstanbul.
- Tuztaş, U., 2010, İdeal Osmanlı “Türk” Evinin Anadolu Evlerinden Ayrıştırımında Biçimsel Ve Bilimsel Açıklamalar. Uluslar Arası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 3,14, 497-510,
- TDK, 2011, Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Yerasimos, S., 2006. “16. Yüzyılda İstanbul Evleri”, in Faroqhi S (ed.), Soframız Nur Hanemiz Mamur: Osmanlı Maddi Kültüründe Yemek ve Barınak, Alfa Yayınları, İstanbul.
- Yünkül, A., 2005. Elazığ Evleri. Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 246s, Elazığ.

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Hatice AKGÜL
Doğum Yeri ve Yılı : Isparta, 1988
Medeni Hali : Bekar
Yabancı Dili : İngilizce
E-posta : haticeakgulh@gmail.com

Taranmış
Fotoğraf
(3.5cm x 3cm)

Eğitim Durumu

Lise : Isparta Milli Piyango Anadolu Lisesi
Lisans : SDÜ, Mühendislik Mimarlık Fakültesi, Mimarlık

Mesleki Deneyim

SDÜ Yapı İşleri Teknik Daire Başkanlığı 2012-2015
“17. Yüzyıl İstanbul’unda Barınma Standartları ve Mahremiyet Kalıpları” konulu 115K537 no’lu TÜBİTAK Kariyer Geliştirme Projesi 2016-2017
Isparta Uzman Yapı Denetim 2015-..... (halen)

Yayınları

Akgül, H., 2017. Casting a Light on Archives Regarding Housing Terminology From The Ottoman Period. Dakam’s International Architecture Studies Meeting, House and Home, International Interdisciplinary Architecture and Urban Studies Conference, İstanbul.